

Raport o stanie Gminy Lisewo w 2023 r.

Gmina Lisewo
ul. Chełmińska 2
86-230 Lisewo

tel. 56 676 86 14
fax. 56 676 86 14 wew. 32
e-mail: urządgminy@lisewo.com

Znajdź nas na Facebooku:
Gmina Lisewo

Wstęp

Szanowni Państwo,

Na początku chciałbym jeszcze raz serdecznie podziękować wszystkim, którzy oddali na mnie swój głos i zaufali mi w wyborach samorządowych 7 kwietnia 2024 r. Wybór na stanowisko Wójta Gminy Lisewo to dla mnie ogromny zaszczyt, ale też poważne zobowiązanie.

Pragnę Państwa zapewnić, że moja praca będzie przejrzysta, otwarta na ludzi i uczciwa. Będę starał się zawsze podejmować decyzje służące dobru Wspólnoty oraz słuchał opinii Mieszkańców.

W tym roku już po raz szósty otrzymujecie Państwo Raport o stanie gminy. Dla mnie ten dokument jest wyjątkowy z dwóch powodów. Po pierwsze dlatego, że pierwszy raz miałem możliwość przygotowania go z zespołem urzędników, co pozwoliło mi na wnikliwe zapoznanie się z wieloma obszarami działalności gminy.

Po drugie, jak Państwo wiecie, dokument dotyczy realizacji zadań wykonywanych przez mojego poprzednika, Pana Jakuba Kochowicza. Naturalnym jest więc, że obejmuje podsumowanie jego działalności i z tego względu to Czytelnikom pozostawiam ocenę prezentowanych informacji i danych.

Raport o stanie Gminy Lisewo za 2023 r. przedstawia realizację polityk, programów i strategii lokalnych oraz opisuje pracę ówczesnej Rady. Opracowanie zawiera szereg danych demograficznych, finansowych, infrastrukturalnych, ale także środowiskowych i tych mówiących o życiu kulturalnym w naszej gminie. Wierzę, że będzie pomocny w przyszłości zarówno dla władz, które mogą na jego podstawie podejmować decyzje o kolejnych działaniach, ale także dla Mieszkańców, ponieważ przybliży obecną kondycję gminy.

Raport stanowi syntezę przedsięwzięć i inicjatyw, które współtworzyli różni ludzie skupieni wokół urzędu, jednostek organizacyjnych, stowarzyszeń, przedsiębiorstw, grup nieformalnych, seniorów, ale także dzieci i młodzieży, ludzi kultury czy sportu.

Dokument został opracowany zgodnie z art. 28aa ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Polecam Państwu jego lekturę oraz zachęcam do analizy treści licząc na współpracę i konstruktywny dialog w trwającej kadencji.

Wójt Gminy Lisewo

Bartosz Jaworski

Lisewo, 31 maja 2024 r.

Spis treści

	WSTĘP	2
I	INFORMACJE OGÓLNE	4
I.1	Lokalizacja	4
I.2	Ludność	5
I.3	Bezrobocie	8
I.4	Działalność gospodarcza	9
II	INFORMACJE FINANSOWE I INWESTYCJE	10
II.1	Budżet	10
II.2	Inwestycje	12
III	FUNDUSZ SOŁECKI	18
IV	REALIZACJA STRATEGII I PROGRAMÓW	21
IV.1	Strategia Rozwoju Gminy Lisewo 2017- 2030	21
IV.2	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej	23
IV.3	Lokalny Program Rewitalizacji	24
IV.4	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lisewo	24
IV.5	Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego	24
V	REALIZACJA UCHWAŁ RADY GMINY	25
VI	DZIAŁALNOŚĆ JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH GMINY	26
VI.1	Gminne Usługi Wodno-Kanalizacyjne w Lisewie	26
VI.2	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lisewie	28
VI.3	Gminny Ośrodek Zdrowia w Lisewie	30
VI.4	Gminna Biblioteka Publiczna w Lisewie	32
VI.5	Szkoły	35
VI.6	Zakład Aktywności Zawodowej w Drzonowie	37
VII	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ	39
VII.1	Ochrona środowiska	39
VII.2	Ochotnicze Straże Pożarne	43
VII.3	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	45
VII.4	Sport	46
VII.5	Wydarzenia kulturalne, społeczne, wyróżnienia i projekty	51
VII.6	Zmiany w Urzędzie Gminy w Lisewie	60
	PODSUMOWANIE	62

Miejscowość gminna posiada znakomicie rozbudowaną sieć sklepów oraz zakładów usługowych. Z bazy tej korzystają nie tylko mieszkańcy, ale także osoby z sąsiednich gmin i powiatów.

Gmina Lisewo ma częściowo charakter rolniczy. Użytki rolne stanowią 88% jej powierzchni, jednak mieszkańcy nie utrzymują się wyłącznie z rolnictwa. Przeważają tu gospodarstwa indywidualne, a w uprawach rolnych dominują zboża oraz rzepak. W hodowli najwyższy odsetek zajmują trzoda chlewna i bydło. Gleby klas III i IVa stanowią 60 % arealu gminy.

Źródło fot.: Pixabay.com

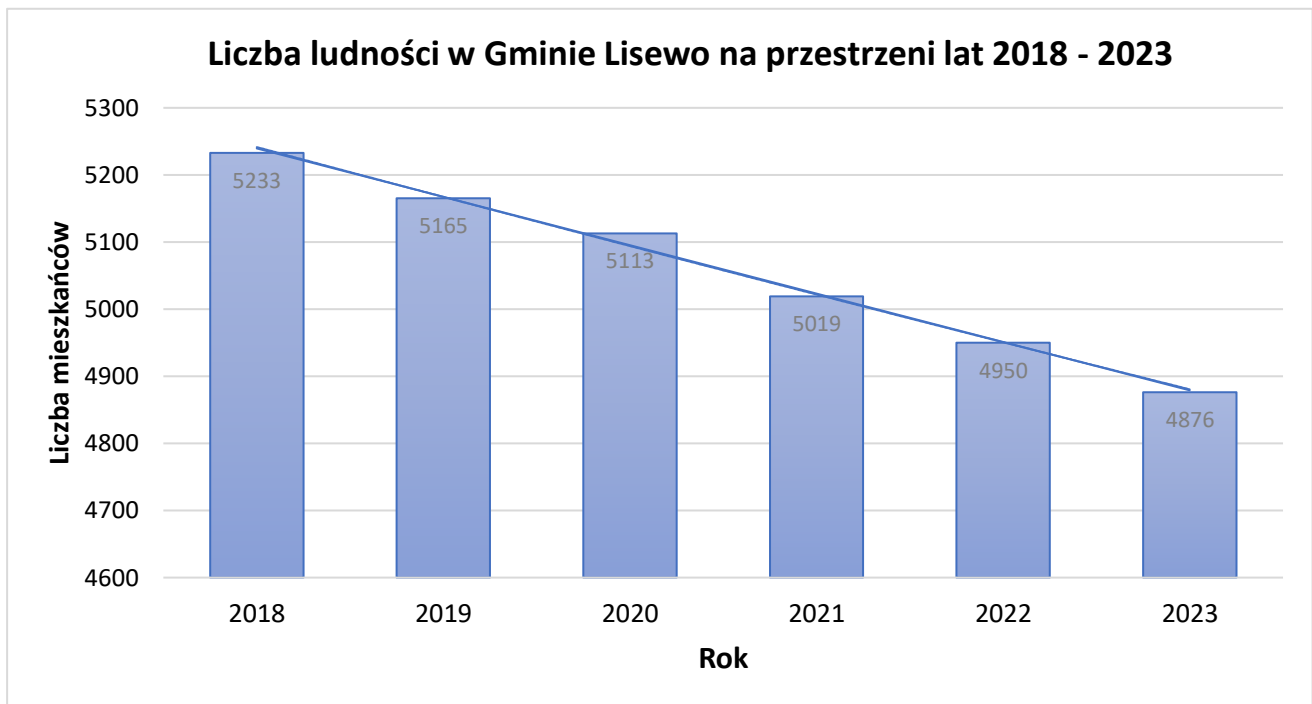
I.2. Ludność

Według stanu na 31 grudnia 2023 r., liczba ludności Gminy Lisewo wyniosła 4876 osób, z czego 50,2 % stanowiły kobiety, a 49,8 % mężczyźni.

Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach (stan na dzień 31.12.2023 r.):

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
1.	Bartlewo	237	111	126
2.	Błachta	93	44	49
3.	Chrusty	107	58	49
4.	Drzonowo	121	55	66
5.	Kamlarki	175	81	94
6.	Kornatowo	335	168	167
7.	Krajęcín	82	37	45
8.	Krusin	267	123	144
9.	Linowiec	190	101	89
10.	Lipienek	311	150	161
11.	Lisewo	1582	819	763
12.	Malankowo	261	131	130
13.	Mgoszcz	388	204	184
14.	Piątkowo	110	55	55
15.	Pniewite	331	174	157
16.	Strucoń	84	40	44
17.	Tytlewo	114	56	58
18.	Wierzbowo	88	40	48
	Gmina	4876	2447	2429

Źródło: Ewidencja Ludności Urzędu Gminy w Lisewie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Ludności w Lisewie.

Powyższy wykres przedstawia niepokojący trend - liczba mieszkańców Gminy Lisewo systematycznie zmniejsza się na przestrzeni ostatnich lat. W 2023 roku spadła ona o 74 osoby. Powstrzymanie tego zjawiska będzie wielkim wyzwaniem dla samorządu.

Gęstość zaludnienia w Gminie Lisewo w latach 2018 - 2023

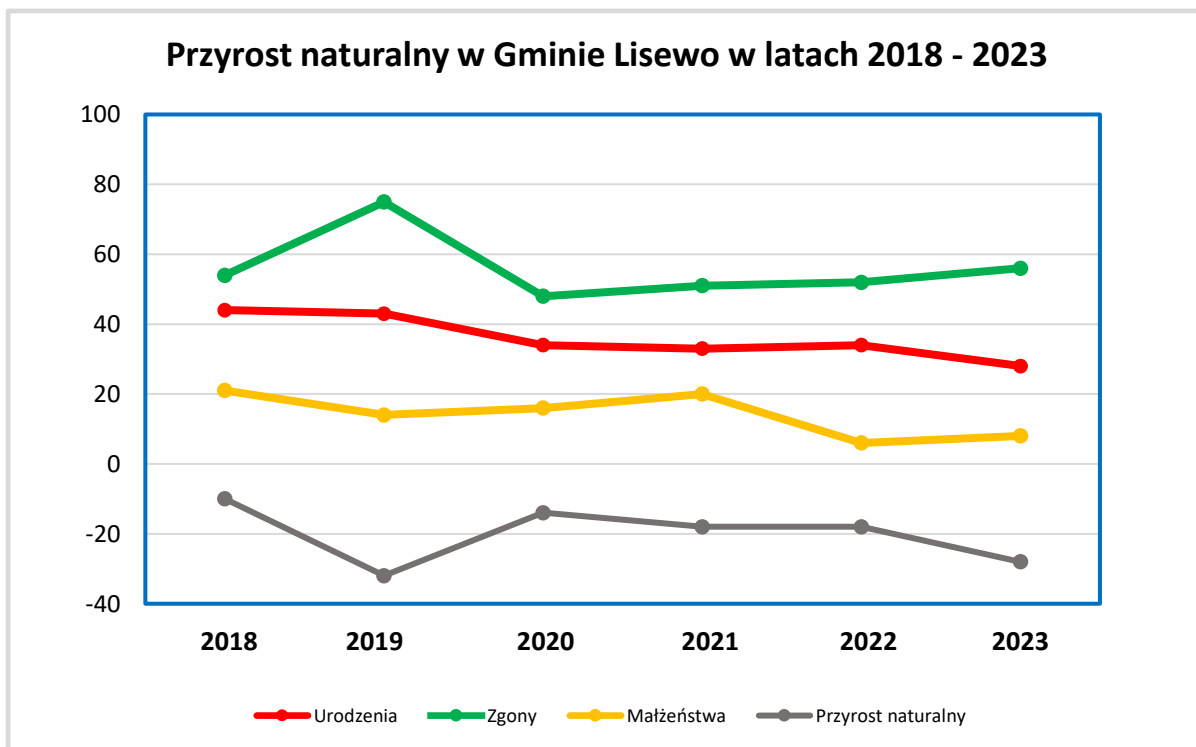
Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wartość	61	60	60	59	58	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS oraz Ewidencji Ludności UG.

Regularnie spada także gęstość zaludnienia w Gminie Lisewo. Na powyższą sytuację składa się przede wszystkim ujemny przyrost naturalny oraz migracja ludności. Odpływ mieszkańców przez lata spowodowany był brakiem możliwości osiedlenia się na sporej części gminy. To kolejny wieloletni trend, który należałoby zahamować i podjąć działania zmierzające do zwiększenia liczby ludności na terenie Gminy.

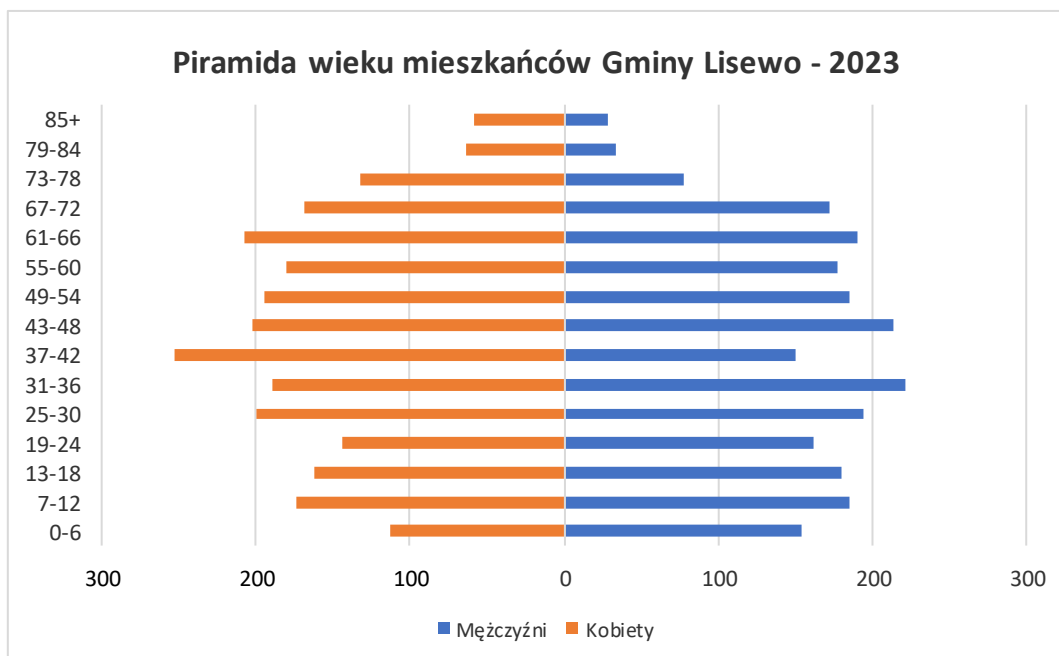
Dane statyczne z Urzędu Stanu Cywilnego i Ewidencji Ludności za 2023 rok:

- Liczba urodzeń: 28.
- Liczba zgonów: 56.
- Liczba osób, które zawarły w 2023 związek małżeński: 30.
- Jubileusz „Złotych Godów” tj. 50 –lecia pożycia małżeńskiego obchodziło 15 par.
- Najstarsza mieszkanka w 2023 r. ukończyła 100 lat, a najstarszy mieszkaniec 99 lat.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Ludności Urzędu Gminy w Lisewie.

Gmina Lisewo kolejny rok z rzędu utrzymuje ujemny przyrost naturalny. Dodatkowo w 2023 roku liczba zawartych małżeństw w Urzędzie Stanu Cywilnego w Lisewie była o 2 śluby większa niż w roku poprzednim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Ludności.

Piramida wieku i płci jest graficznym odzwierciedleniem struktury wiekowej społeczeństwa i daje wiele informacji o ewentualnym starzeniu się społeczeństwa. Jej kształt wskazuje jaki typ społeczeństwa reprezentujemy. Na podstawie danych za 2023 r. możemy stwierdzić, że Gmina Lisewo w dalszym ciągu prezentuje typ zastoju, ponieważ piramida przyjmuje kształt zbliżony do dzwonu, w której wszystkie grupy wiekowe są do siebie zbliżone ilościowo. Jednakże w miarę upływu czasu zapewne zbliżymy się do typu regresywnego. Potwierdzają to liczne dane ewidencyjne, z których wynika, iż liczba ludności w wieku powyżej 70 roku życia stale wzrasta, a liczba dzieci i młodzieży maleje.

I.3. Bezrobocie

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w Gminie Lisewo było 140 osób bezrobotnych, z czego 77 to mężczyźni, a 63 kobiety (to mniej aż o 13 osób w stosunku do 2022 r.). Stopa bezrobocia w grudniu 2023 r. dla Powiatu Chełmińskiego wyniosła 11,7 % (w stosunku do 2022 r. to spadek o 1,2 %).

GUS nie opublikował na moment sporządzenia raportu danych dotyczących stopy bezrobocia dla szczebla gminnego. Jednak mając na uwadze spadek liczby bezrobotnych w gminie w stosunku do ubiegłego roku, możemy spodziewać się spadku stopy bezrobocia na koniec 2023 r. dla Gminy Lisewo.

Gmina Lisewo w 2023 roku organizowała kilka form wsparcia osób bezrobotnych organizując różne sposoby aktywizacji. W Urzędzie Gminy w Lisewie zaktywizowano zawodowo 24 osoby (w ramach współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Chełmnie).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Stanu Cywilnego w Lisewie.

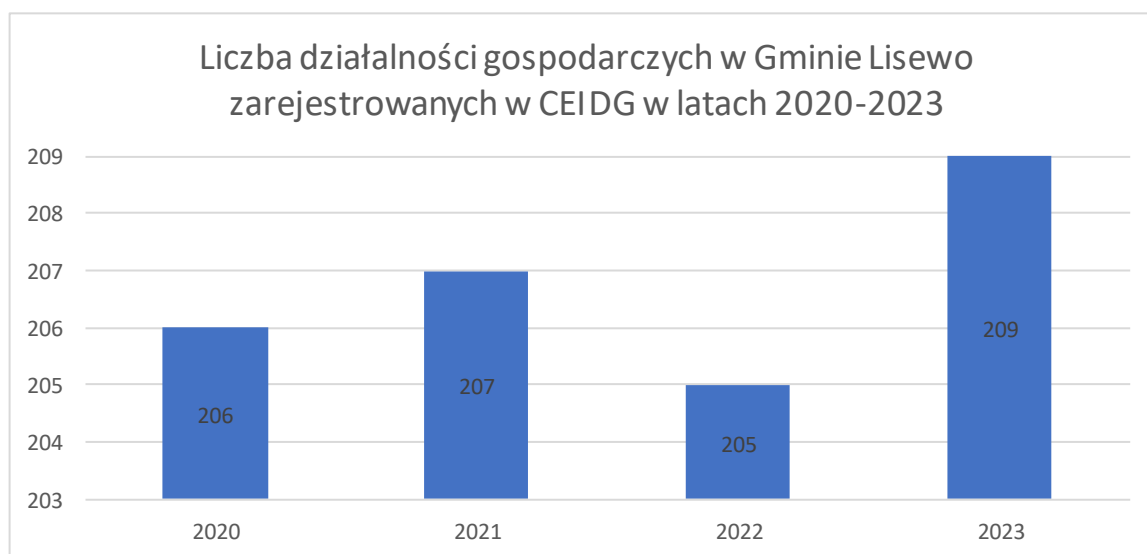
W ostatnich latach obserwuje się znaczący wzrost osób w wieku poprodukcyjnym w populacji gminy, tym samym maleje liczba osób w wieku produkcyjnym (w 2019 r. - 3235, w 2020 r. - 3184, w 2021 r. – 3128, w 2022 r. - 3068). Tendencja ta wynika z kilku czynników, m. in. spadku liczby urodzeń oraz wydłużającej się średniej długości życia.

I.4. Działalność gospodarcza

W roku 2023 w Gminie Lisewo w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej zarejestrowanych było 209 podmiotów gospodarczych. Liczba ta wzrosła o 4 w porównaniu z 2022 rokiem.

Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Gminie Lisewo są 4 spółdzielnie, 13 spółek handlowych, 12 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i 7 spółek cywilnych. Analizując podmioty gospodarcze działające w Gminie Lisewo pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej jest mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników (GUS za 2022 r.)

Według danych GUS najczęściej zarejestrowanych podmiotów w Gminie Lisewo prowadzi działalność budowlaną i handlową, następnie transportową.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CEIDG.

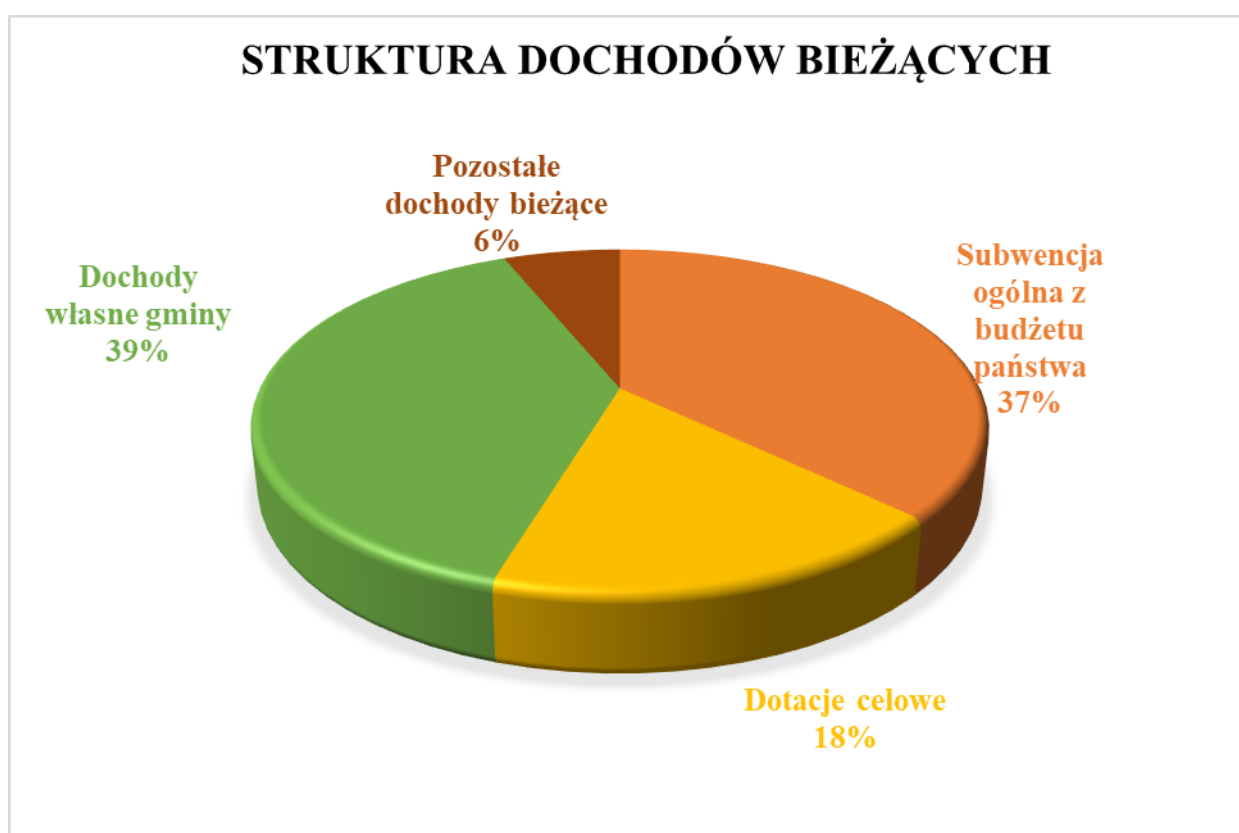
II. Informacje finansowe i inwestycje

II.1 Budżet

Budżet Gminy Lisewo na 2023 rok został przyjęty przez Radę Gminy Lisewo na Sesji w dniu 21 grudnia 2022 roku Uchwałą Nr XLIX/323/2022. Projekt zakładał dochody budżetu na poziomie 39 487 002,25 zł oraz wydatki na poziomie 40 327 044,70 zł, w tym wydatki majątkowe 17 399 105,25 zł. W ciągu roku kalendarzowego był wielokrotnie nowelizowany uchwałami rady gminy oraz zarządzeniami wójta gminy. Zgodnie ze sprawozdaniem, budżet Gminy Lisewo za 2023 rok został wykonany w następujący sposób:

1. Dochody w kwocie: 42 885 682,76 zł tj. 82,75%, w tym:

- dochody bieżące: 28 341 732,52 zł tj. 97,53%
- dochody majątkowe: 14 543 950,24 zł tj. 63,87%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Lisewie.

2. Wydatki w łącznej kwocie 46 874 327,86 zł tj. 84,99% w tym:

- wydatki bieżące: 27 959 729,58 zł tj. 97,48%,
- wydatki majątkowe: 18 914 598,28 zł tj. 71,46%.

Różnica pomiędzy stopniem wykonania dochodów bieżących a ich wykonaniem wynikała z tego, że w 2023 r. nie wpłynęły wszystkie dofinansowania.

3. Na koniec roku różnica pomiędzy dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi (nadwyżka operacyjna) wynosiła 382 002,94 zł.

4. Deficyt budżetu: 3 988 645,10 zł. (planowano deficyt 3 324 738,19 zł) – wzrost deficytu o 663 906,91 w stosunku do planowanego

5. Na dzień 31.12.2023 roku przychody planowano ogółem 4 039 500,99 zł, a wykonano 4 613 595,83 zł; w tym: wolne środki: plan 3 869 905,25 zł, wykonanie 4 444 000,09 zł, niewykorzystane środki pieniężne plan 169 595,74 zł, wykonanie 169 595,74 zł. Plan przychodów był niższy od wykonanego z uwagi na niższe zaangażowanie wolnych środków za 2022 r.

6. Rozchody budżetu: 714 762,80 zł w tym spłata kredytów i pożyczek z lat ubiegłych. Stan zobowiązań na koniec 2023 roku z tytułu kredytów i pożyczek wyniósł 5 572 437,16 zł, co stanowiło 12,99% wykonanych dochodów ogółem.

7. Na obsługę długu (odsetki) wydatkowano 558 803,72 zł.

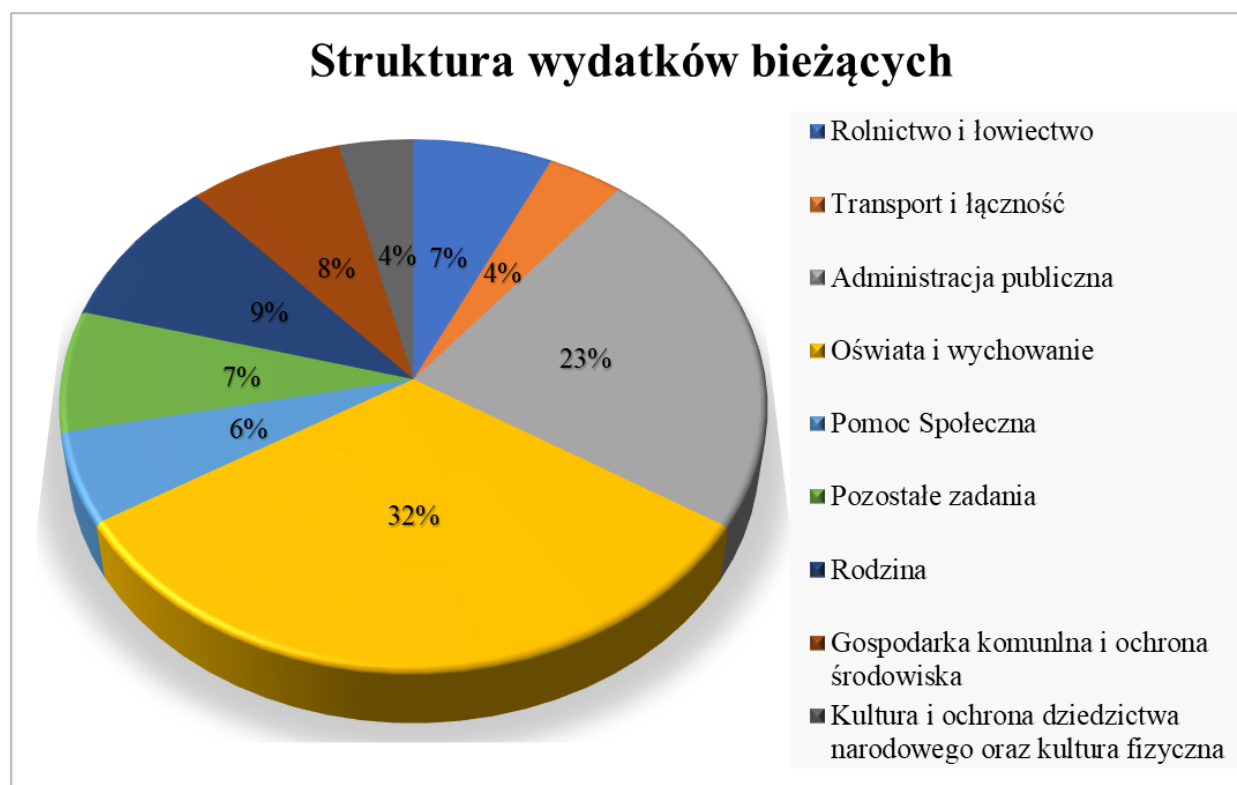
Stan należności wymagalnych na koniec 2023 roku wyniósł: 1 177 225,05 zł w tym:

- opłaty za wodę: 24 522,24 zł,
- wpływy z tytułu gospodarki ściekowej – 11 380,34 zł,
- podatek od nieruchomości od osób fizycznych: 82 081,53 zł,
- podatek rolny od osób fizycznych: 20 266,94 zł,
- wpływy z opłat lokalnych: 235 318,57 zł,
- z tytułu zaliczki i funduszu alimentacyjnego: 648 415,81 zł.

W 2023 r. nastąpił wzrost należności wymagalnych w stosunku do 2022 roku o kwotę 167 092,28 zł tj. o 16,5 %.

W celu ściągnięcia należności podjęto stosowne działania egzekucyjne i windykacyjne, wysyłano wezwania do zapłaty i wystawiano tytuły wykonawcze, od wszystkich należności zostały naliczone odsetki za nieterminowe płatności.

W omawianym okresie gmina nie udzieliła z budżetu gminy żadnych pożyczek i poręczeń innym gminom oraz innym jednostkom samorządu terytorialnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Lisewie.

W 2023 roku Gmina otrzymała następujące dotacje:

Dotacje majątkowe, w tym środki unijne:

- 1 311 000,00 zł – środki otrzymane z Rządowego Funduszu Polski Ład na przebudowę i rozbudowę trzech gminnych stacji wodociągowych,
- 2 500 000,00 zł – dotacja celowa otrzymana jako pomoc finansowa z Gminy Miasta Chełmna na modernizację i termomodernizację obiektu nad Jeziorem Starogrodzkim,
- 1 606 000,00 zł – dofinansowanie zadania pn. „Modernizacja energetyczna kompleksu Europejskiego Centrum Wymiany Młodzięży z przeznaczeniem pod usługi Zakładu Aktywności Zawodowej”,
- 600 000,00 zł – pomoc finansowa z Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego na zakup wyposażenia na potrzeby Zakładu Aktywności Zawodowej (ZAZ Nad Jeziorem),
- 218 007,00 zł – dofinansowanie z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg,
- 148 199,21 zł – pomoc finansowa z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej,
- 65 000,00 zł – dotacja celowa z Funduszu Sprawiedliwości
- 7 600 000,00 zł – dofinansowanie inwestycji z Rządowego Funduszu Polski Ład.

Dotacje na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej 3.686.536,31 zł, w tym:

- 1 078 165,83 zł – zwrot podatku akcyzowego,
- 85 756,77 zł – zadania z zakresu administracji rządowej,
- 49 844,00 zł – wybory do Sejmu i Senatu,
- 1 015,00 zł – prowadzenie i aktualizację stałego rejestru wyborców,
- 53 499,13 zł – zakup podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeń dla uczniów,
- 34 962,12 zł – funkcjonowanie ośrodka pomocy społecznej,
- 75 441,00 zł – specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 2 247 079,16 zł – świadczenia rodzinne, z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego,
- 32 941,40 zł – składki na ubezpieczenia zdrowotne (za os. pobierające świadczenia),
- 265,00 zł – referenda gminne,
- 1 566,90 zł – realizacja zadania Karta Dużej Rodziny,
- 6 000,00 zł – dotacje na transport - wybory,
- 20 000,00 zł – świadczenie wychowawcze.

II.2 Inwestycje

W roku 2023 przeznaczono na inwestycje 18 914 598,28 zł – w tym dofinansowania 14 048 206,21 zł. W ramach wydatków inwestycyjnych zrealizowano zadania przyczyniające się do poprawy warunków życia mieszkańców.

LISTA INWESTYCJI

1. Poprawa zaopatrzenia w wodę w Gminie Lisewo poprzez przebudowę i rozbudowę 3 gminnych stacji wodociągowych.

Inwestycja polegała na przebudowie 3 stacji wodociągowych: w Lisewie, Krajęcinnie i Kamlarkach. W 2023 roku wykonawca rozpoczął prace budowlane przy stacjach

w Krajęcinnie oraz w Lisewie. Stacje zostały wyposażone w agregaty prądotwórcze. Przebudowy doczekały się również studnie głębinowe w Lisewie i Krajęcinnie.

Łączna wartość inwestycji 3 110 415,37 zł. Wydatki w 2023 roku 1 734 600,00 zł (w tym dotacja 1 311 000,00 zł).

Autor: Jakub Kochowicz.

2. Budowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na terenach przynależnych do ulicy Chełmińskiej i ul. Kruczej.

Inwestycja polegała na rozbudowie sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w miejscowości Lisewo, wzdłuż planowanej drogi osiedlowej, równoległej do ulicy Chełmińskiej w kierunku ulicy Kruczej. Wydatki w 2023 roku: 704 163,64 zł (całość dotacja).

Autor: Jakub Kochowicz.

Autor: Jakub Kochowicz.

3. Modernizacja i rozbudowa Gminnej Oczyszczalni Ścieków w Lisewie.

Inwestycja polegała na instalacji automatycznego systemu sterowania oraz monitoringu parametrów pracy w oczyszczalni ścieków, montażu obudowy dźwiękochłonnej, instalacji paneli fotowoltaicznych o mocy 50 kWh, przebudowie przepompowni ścieków i stawu nr 3 oraz wykonaniu stacji zlewnej ścieków dowożonych.

Wartość prac w 2023 roku: 609 693,45 zł (całość dotacja).

4. Zakup sprzętu komunalnego na potrzeby Gminnej Oczyszczalni Ścieków i Urzędu Gminy w Lisewie.

Inwestycja polegała na zakupie niezbędnego wyposażenia, w tym: samochodu na potrzeby GUK oraz UG, urządzenia wysokociśnieniowego typu WUKO do udrażniania kanalizacji, ciągnika komunalnego. Łączna wartość zadania: 381 683,17 zł (całość dotacja).

5. Przebudowa drogi gminnej nr 060323C Mgoszcz - Dąbrówka.

Inwestycja polegała na przebudowie drogi na odcinku ok. 0,5 km. Projekt obejmował zmianę nawierzchni z szutrowej na utwardzoną tzw. potrójnym spryskiem. Zadanie współfinansowane ze środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg w kwocie 218 007,00 zł. Łączna wartość zadania: 436 014,34 zł (dotacja 218 007,00 zł).

6. Przebudowa dróg gminnych w: Malankowie, Lipienku, Wierzbowie, Kornatowie, Lisewie, Linowcu, Kamarkach, Bartlewie, Błachcie i Tytlewie.

Inwestycja polegała na przebudowie dróg gminnych w 10 miejscowościach łącznie na odcinku ok. 9,5 km. Był to największy w historii gminy projekt przebudowy dróg i obejmował zmianę nawierzchni z szutrowej na bitumiczną. Drogi te stanowią ważne odcinki w sieci komunikacyjnej dróg gminnych. Zadanie współfinansowane było ze środków Rządowego Funduszu Inwestycji Strategicznych Polski Ład w kwocie 7 600 000,00 zł. Łączna wartość inwestycji: 8 415 240,95 zł. (dotacja 7 600 000,00 zł).

Autor: Jakub Kochowicz.

7. Dotacja celowa na pomoc finansową między JST – ciąg pieszo-rowerowy przy drodze wojewódzkiej nr 548.

W ramach zadania przekazano dotację w wysokości 352 000,00 zł. na budowę ciągu pieszo-rowerowego przy drodze wojewódzkiej nr 548. Łącznie w latach 2021 – 2023. Gmina Lisewo przekazała na ten cel 1 056 000,00 zł.

8. Budowa miasteczka ruchu drogowego w Lisewie.

We współpracy z Sołectwem Lisewo oraz Stowarzyszeniem Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie na terenie parkingu przy boisku powstało miasteczko ruchu drogowego, przeznaczone do nauki przepisów oraz poruszania się po drogach publicznych przez rowerzystów. Koszt zadania: 40 051,93 zł (całość środki własne).

Źródło: profil KIL na Facebooku.

9. Przebudowa drogi gminnej w Drzonowie.

Inwestycja polegała na wykonaniu podbudowy z gruzu betonowego oraz kamienia łamanego oraz korytowania drogi na długości ok. 0,5 km. Koszt zadania 38 887,31 zł (całość środki własne).

10. Zakup samochodu na potrzeby UG Lisewo.

Koszt zadania 89 000,00 zł (całość środki własne).

11. Zakup działki na potrzeby budowy drogi osiedlowej (SIM). Koszt zadania 31 835,00 zł (całość środki własne).

12. Zakup kosiarki samojezdnej z osprzętem.

Koszt zadania 39 989,99 zł. (całość środki własne).

Źródło: fot. własna.

13. Nabycie samochodu ratowniczo-gaśniczego dla OSP Pniewite.

Koszt zadania 60 000,00 zł (całość środki własne).

14. Zakup narzędzi do ratownictwa technicznego dla OSP Lisewo i OSP Lipienek.

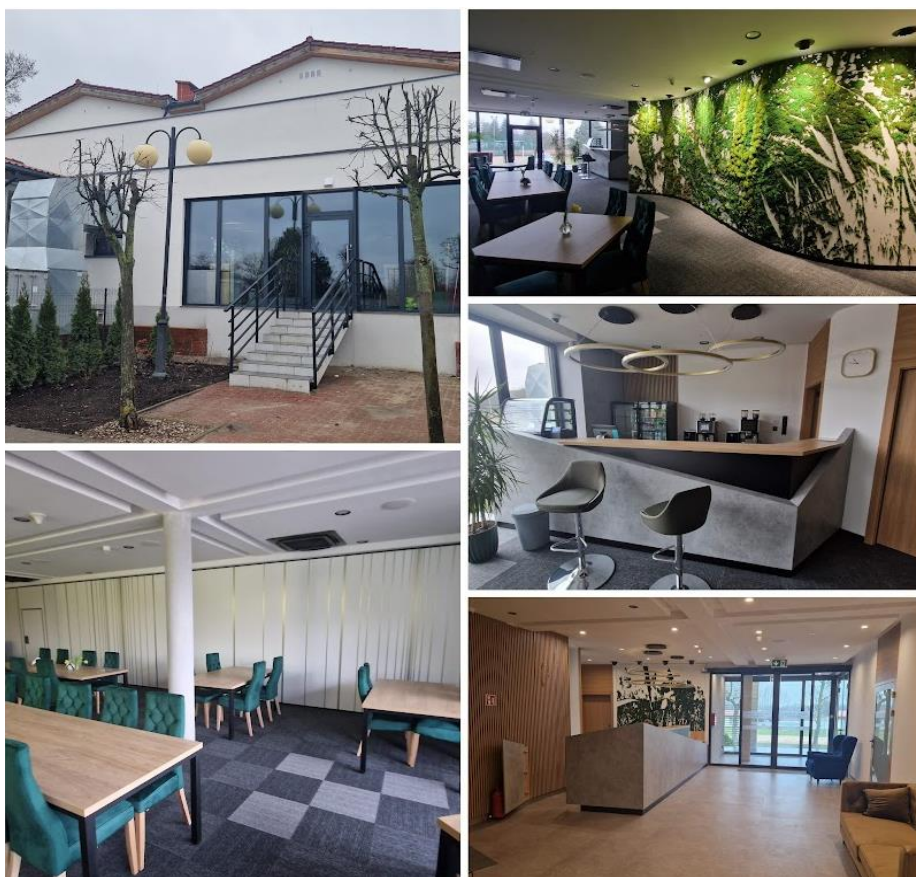
Koszt zadania: 70 000,00 zł (dotacja Fundusz Sprawiedliwości – 65 000,00 zł).

Autor: Jakub Kochowicz.

15. Termomodernizacja budynku hotelowego wraz z remontem i przebudową oraz dostosowaniem do użytku przez osoby niepełnosprawne.

Przedmiotem inwestycji było: przeprowadzenie termomodernizacji, remont, przebudowa oraz wyposażenie istniejącego budynku hotelowego położonego w Chełmnie przy ulicy Jastrzębskiego 5 oraz dostosowanie obiektu do użytkowania przez osoby z niepełnosprawnościami. Realizacja zadania miała na celu zwiększenie bezpieczeństwa i poprawę warunków pracy osób z niepełnosprawnością, a także zapewnienie maksymalnej dostępności, m.in. swobodnego poruszania się osób niewidomych oraz osób korzystających z wózków inwalidzkich i chodzików. Projekt współfinansowany był ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Regionalnego Programu Operacyjnego, środków Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko - Pomorskiego oraz budżetu Gminy Miasta Chełmno. Łączny koszt zadania: 4 102 936,95 zł (dofinansowanie: środki RPO, PFRON i Urząd Miasta Chełmno).

Autor: Jakub Kochowicz.

16. Budowa Lokalnego Centrum Społeczno - Kulturalnego w miejscowości Lipienek.

W 2023 roku rozpoczęła się budowa budynku Centrum Społeczno – Kulturalnego w Lipienku. Zadanie współfinansowano z Rządowego Programu Inwestycji Strategicznych Polski Ład. Wartość zadania: 1 300 000,00 zł, środki wydane w 2023 roku: 181 656,65 zł (całość wykonana – środki własne).

17. Dotacja celowa dla Policji. Koszt zadania: 10 000,00 zł (całość środki własne).

18. Ogrodzenie terenu rekreacyjnego w Strucfoniu. Koszt zadania 15 799,85 zł (całość środki własne).

19. Budowa ogólnodostępnej świetlicy w Krusinie.

Inwestycja polegała na budowie świetlicy wiejskiej w Krusinie wraz z zagospodarowaniem terenu wokół niej. Zadanie współfinansowane było ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w wysokości: 496 469,00 zł. Łączny koszt zadania 1 059 979,65 zł (dotacja 496 469,00 zł).

Autor: Jakub Kochowicz.

20. Wykonanie dokumentacji projektowej nowych przedsięwzięć:

Lp.	Nazwa zadania	Wartość
1.	Dokumentacja projektowa drogi do SIM cz. I	37 060,00 zł.
2.	Dokumentacja projektowa drogi do SIM cz. II	38 290,00 zł.
3.	Dokumentacja droga osiedlowa z przedłużeniem Witosza	65 310,00 zł.
4.	Dokumentacja przebudowy drogi w miejscowości Kornatowo	19 091,21 zł.
5.	Dokumentacja przebudowy drogi w miejscowości Błachta	23 291,21 zł.
6.	Dokumentacja projektowa kanalizacji na terenie mieszkaniowym	30 000,00 zł.
7.	Dokumentacja budowy ścieżki rowerowej w Drzonowie	16 500,00 zł.
8.	Dokumentacja rozbudowy budynku UG	81 500,00 zł.
9.	Dokumentacja OZE w Lisewie i Krusinie	20 910,00 zł.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Lisewie.

III. Fundusz sołecki

Realizacja funduszu sołeckiego w 2023 r. przebiegała bez zakłóceń. Ogółem z całej kwoty 455 474,44 zł wydatkowano 449 957,58 zł, co stanowi 98,79 % (kwota niewykorzystana w skali całej gminy: 5 516,86 zł). W ramach zadania wspólnego sołectwa dofinansowały zakup kosiarki samojezdnej wraz z osprzętem na kwotę 20 000,00 zł.

Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Wykonanie funduszu sołeckiego w 2023 r. w Gminie Lisewo					
Lp.	Sołectwo	Plan	Wykonanie	Pozostało	% wykonania
1.	Bartlewo	26 333,77	26 188,91	144,86	99,45
2.	Błachta	17 360,34	17 342,28	18,06	99,90
3.	Chrusty	18 474,69	18 148,47	326,22	98,23
4.	Drzonowo	19 295,79	19 277,10	18,69	99,90
5.	Kamlarki	22 052,33	22 034,20	18,13	99,92
6.	Kornatowo	30 967,10	30 859,03	108,07	99,65
7.	Krajęcín	16 656,55	16 246,64	409,91	97,54
8.	Krusin	27 800,01	27 770,74	29,27	99,89
9.	Linowiec	23 049,38	22 136,59	912,79	96,04
10.	Lipienek	30 791,15	30 193,55	597,60	98,06
11.	Lisewo	58 649,81	58 623,16	26,65	99,95
12.	Malankowo	27 506,76	27 410,91	95,85	99,65
13.	Mgoszcz	34 662,04	32 433,25	2 228,79	93,57
14.	Piątkowo	18 122,79	17 698,96	423,83	97,66
15.	Pniewite	31 377,65	31 350,96	26,69	99,91
16.	Strucfoń	16 539,25	16 534,61	4,64	99,97
17.	Tytlewo	18 533,34	18 527,89	5,45	99,97
18.	Wierzbowo	17 301,69	17 180,33	121,36	99,30
RAZEM		455 474,44	449 957,58	5 516,86	98,79

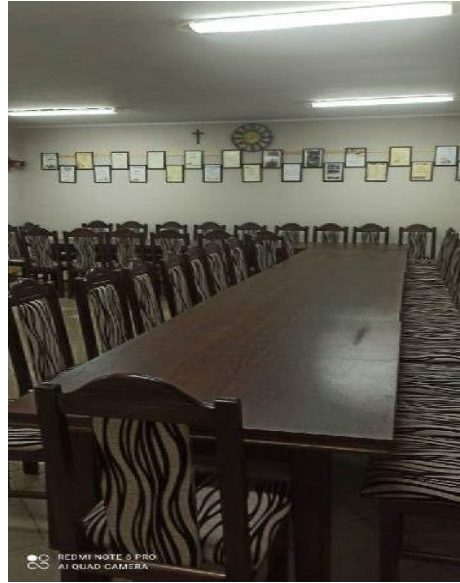
Źródło: opracowanie własne.

Ważniejsze zadania zrealizowane przez Sołectwa w 2023 r.:

- Bartlewo:** zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej, zakupiono sprzęt i umundurowanie dla OSP Bartlewo, zakupiono wyposażenie do utrzymania terenu rekreacyjnego (kosa spalinowa, stojak na rowery).
- Błachta:** zakupiono sprzęt i umundurowanie dla OSP Bartlewo, zakupiono nową tablice ogłoszeniową, zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej i wykonano drugi etap remontu tego obiektu.
- Chrusty:** wykonano remont poboczy przy drodze gminnej, zakupiono oznakowanie drogowe w celu zwiększenia bezpieczeństwa przy świetlicy wiejskiej, dofinansowano zakup wyposażenia dla Związku Harcerstwa Polskiego (5 WDH w Lisewie).
- Drzonowo:** zainstalowano oświetlenie na drodze gminnej, wykonano remont świetlicy wiejskiej (sala główna wraz z instalacją elektryczną), zakupiono wyposażenie na teren rekreacyjny (kosz na śmieci), wzmocniono brzegi stawu w centrum wsi.

5. **Kamlarki:** zamontowano wiatę przystankową (wspólnie z sołectwami Tytlewo i Wierzbowo), zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej, wykonano remont świetlicy wiejskiej (malowanie).
6. **Kornatowo:** zakupiono sprzęt dla OSP Lisewo, zakupiono kruszywo do remontu dróg gminnych, wykonano remont świetlicy wiejskiej (malowanie), utwardzono część terenu rekreacyjnego tzw. Baraki.
7. **Krajęcín:** wykonano remont remizy OSP Krajęcín oraz remont sali świetlicy wiejskiej, zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej.
8. **Krusin:** dofinansowano budowę świetlicy wiejskiej w Krusinie, zakupiono umundurowanie dla OSP Linowiec.
9. **Linowiec:** utwardzono część terenu rekreacyjnego, zakupiono tablicę pamiątkową na 600-lecie wsi Linowiec, zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej.
10. **Lipienek:** dofinansowano budowę świetlicy wiejskiej w Lipienku, zakupiono umundurowanie dla OSP Lipienek.
11. **Lisewo:** dofinansowano utworzenie miasteczka ruchu drogowego w Lisewie, zakupiono sprzęt i umundurowanie dla OSP Lisewo, wykonano remont boiska do piłki siatkowej plażowej, dofinansowano zakup wyposażenia dla LKS Victoria Lisewo oraz dla szkoły kolarskiej w Lisewie, dofinansowano zakup wyposażenia i usług dla Związku Harcerstwa Polskiego (5 WDH w Lisewie) do realizacji projektu „Śladami żołnierza polskiego”, wzmocniono konstrukcje altany na tzw. Osiedlu Kasztanowym.
12. **Malankowo:** wyremontowano przystanek autobusowy przy drodze gminnej, zakupiono materiały do remontu siedziby OSP Malankowo, zakupiono wyposażenie do świetlicy.
13. **Mgoszcz:** utwardzono teren przy świetlicy wiejskiej wraz z parkingiem, zakupiono części do kosiarki.
14. **Piątkowo:** zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej, zamontowano altanę drewnianą na terenie rekreacyjnym.
15. **Pniewite:** przekazano dotację dla PSP – pozyskanie samochodu bojowego dla OSP Pniewite, doposażono teren rekreacyjny w nowe ławki.
16. **Strucfoń:** zainstalowano poręcz przy wejściu do świetlicy wiejskiej, wymieniono ogrodzenie terenu rekreacyjnego wraz z bramą i furtką.
17. **Tytlewo:** zamontowano wiatę przystankową (wspólnie z sołectwami Kamlarki i Wierzbowo), wykonano remont świetlicy wiejskiej (zaplecze kuchenne).
18. **Wierzbowo:** zamontowano wiatę przystankową (wspólnie z sołectwami Kamlarki i Tytlewo), zakupiono materiały do remontu OSP Linowiec (strefa socjalna), zakupiono wyposażenie do świetlicy wiejskiej, zakupiono kruszywo do remontu dróg gminnych, wykonano remont świetlicy wiejskiej (kuchnia).

Poza wyżej wymienionymi zadaniami regulowane były również opłaty za funkcjonowanie świetlic (energia elektryczna, woda, usługi kominiarskie, opał, wywóz nieczystości, legalizacja gaśnic). Realizowano także zadania w zakresie pobudzania aktywności obywatelskiej (np. spotkania, warsztaty, wyjazdy studyjne) i ponoszono koszty bieżącego utrzymania oraz doposażania terenów rekreacyjnych w sołectwach.

Źródło: fot własne i profile Sołectw na Facebooku.

IV. Realizacja strategii i programów

IV.1. Strategia Rozwoju Gminy Lisewo 2017- 2030

Strategia Rozwoju Gminy Lisewo została przyjęta Uchwałą Rady Gminy Lisewo Nr XXX/203/2017 z dnia 10 lipca 2017. To jeden z podstawowych instrumentów zarządzania gminą. Strategia została opracowana przy założeniu, że społeczność lokalna i władze samorządowe najlepiej wiedzą, jakie są ich potrzeby.

Ważniejsze zadania zrealizowane w 2023 roku w ramach poszczególnych celów strategicznych

1. Gmina Lisewo zapewnia dobry start dzieciom i młodzieży

Zwiększono efektywność nauczania w szkołach poprzez doposażanie sal dydaktycznych i realizację zajęć dodatkowych. Kontynuowano funkcjonowanie Punktów opieki dziennej oraz realizowano opiekę w przedszkolach dopasowaną do potrzeb.

2. Gmina Lisewo tworzy kulturę

Realizowano różnorodne działania kulturalne oraz projekty społeczne w tym projekt „Blisko lisewskiej Biblioteki”, za pomocą którego uruchomiono konkurs grantowy na najlepszą inicjatywę lokalną z zakresu kultury. Kontynuowano digitalizację zbiorów bibliotecznych. Stworzono ofertę dla wszystkich grup wiekowych i organizowano zróżnicowane wydarzenia. Modernizowano i doposażano świetlice wiejskie. W kilku świetlicach zajęcia prowadził animator. W Bartlewie została utworzona tzw. Stajnia Tradycji, która będzie płaszczyzną do prowadzenia działań kulturalnych oraz integrujących i rozwijających społeczność lokalną.

3. Gmina Lisewo to aktywni sportowo mieszkańcy

Doposażano i przebudowywano boiska sportowe w gminie (także w ramach funduszu sołectkiego – 13 381,42 zł). Rozstrzygnięto otwarty konkurs na realizację zadań publicznych z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu na terenie gminy (w dyscyplinie piłka nożna). Zorganizowano VI Lisewski Bieg Jaszczurczy, współorganizowano Turniej Siatkówki Sołectw oraz Bieg charytatywny. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego zakończył i oddał do użytku ścieżkę pieszo-rowerową przy drodze wojewódzkiej (zadanie współfinansowane było z budżetu gminy).

4. Gmina Lisewo zapewnia opiekę i ochronę zdrowia mieszkańcom

Kontynuowano realizację projektu „Kluby Seniora w Gminie Lisewo”. W zakresie pomocy społecznej kontynuowano wykonywanie usług opiekuńczych i program Opaski życia. Prowadzono działania skierowane na polepszanie sytuacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem. We współpracy z KIL w Lisewie zorganizowano wigilijne spotkanie dla seniorów „Akcja kolacja”. Realizowano profilaktykę zdrowotną.

Źródło: KIL Lisewo.

5. W Gminie Lisewo jest bezpiecznie

Zainstalowano dodatkowe oświetlenie we wsiach (fundusz sołecki), straże pożarne i policja prowadziły akcje prewencyjno-edukacyjne wśród społeczności lokalnej np. debatę o bezpieczeństwie (policja), czy ćwiczenia ratownictwa drogowego (OSP). Wymieniono wóz bojowy OSP Pniewite. Strażacy zabezpieczali także wydarzenia sportowe pod względem medycznym. Wykonano monitoring dróg pod względem widoczności i ogólnego stanu bezpieczeństwa, wykaszano mechanicznie pobocza, uzupełniano brakujące oznakowanie na drogach. Zorganizowano we współpracy z ZOSP RP w Lisewie konkursy i turnieje o tematyce bezpieczeństwa.

Autor: Wojciech Cabaj.

6. Gmina Lisewo tworzy dobry klimat dla biznesu

Współpracowano z urzędem pracy w kwestii organizacji zatrudnień w Urzędzie Gminy w Lisewie i jednostkach organizacyjnych gminy. Promowano lokalny biznes i jego produkty.

7. Gmina Lisewo jest ładna i jest tu dokąd pójść

Wybudowano świetlice wiejską w Krusinie i rozpoczęto budowę świetlicy w Lipienku. Doposażono place zabaw w nowe urządzenia. Urządzono tereny zielone w miejscowościach, dbano o czystość i porządek. Doposażano tereny rekreacyjne i miejsca publiczne w nową infrastrukturę oraz tzw. małą architekturę. Uchwalono plan zagospodarowania przestrzennego dla części wsi Pniewite.

Źródło: profil Sołectwa Linowiec na Facebooku.

8. Gmina Lisewo to dobra droga do celu

Zbudowano 9,5 km dróg gminnych w 11 miejscowościach. Przekazano dotację na budowę ścieżki przy DW 548. Zakupiono wiatę przystankowa do wsi Kamlarki. Współpracowano z Marszałkiem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie planowanej budowy obwodnicy Lisewa. Prowadzono remonty dróg kruszywem oraz doraźne naprawy nawierzchni. Kontynuowano Lisewski Transport Publiczny, a także zbudowano miasteczko rowerowe.

Źródło: profil Sołectwa Wierzbowo na Facebooku.

9. Gmina Lisewo dba o środowisko

Prowadzono 597 kontroli w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków. Usuwano azbest z terenu gminy (budynki prywatne). Nasadzano nowe drzewa, krzewy i kwiaty (w ramach funduszu sołectkiego). Zmodernizowano oczyszczalnię ścieków i przebudowano 3 stacje uzdatniania wody. Rozbudowano sieć kanalizacyjną w Lisewie pod nowe osiedle mieszkaniowe. Realizowano także usługi doradcze w zakresie efektywności energetycznej. Prowadzono zintegrowany selektywny system gospodarki odpadami.

10. Gmina Lisewo ma dobre relacje zewnętrzne

Kontynuowano prace w zakresie stworzenia oferty terenów mieszkaniowych (zakup gruntu pod drogę dojazdową do SIM).

IV.2. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan dla Gminy Lisewo został przyjęty uchwałą Rady Gminy Lisewo nr XXI/127/2016 z dnia 25 lipca 2016 r. oraz zmieniony Uchwałą Nr XXVII/187/2017 Rady Gminy Lisewo z dnia 28 marca 2017 r. To dokument, którego celem jest określenie wizji rozwoju gminy w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, pozwalającej osiągnąć długofalowe korzyści środowiskowe, społeczne i ekonomiczne..

Na realizację PGN w 2023 r. złożyły się:

- montaż instalacji OZE na budynku publicznym – budynek GUWK,
- wymiana opraw oświetleniowych na LED,
- wymiana źródeł światła na energooszczędne,
- budowa przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego 11 km ścieżki rowerowej przy drodze wojewódzkiej nr 548,
- promocja działań gminy w zakresie gospodarki niskoemisyjnej,
- usługi doradcze dla mieszkańców w zakresie efektywności energetycznej,
- doradztwo w ramach Gminnego Punktu Konsultacyjno – Informacyjnego programu “Czyste powietrze”,
- tzw. zielone zamówienia publiczne,

- akcje informacyjne i promocyjne skierowane do mieszkańców,
- działania promocyjne w ramach realizowanych projektów.

IV.3. Lokalny Program Rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Lisewo został uchwalony na podstawie ustawy o samorządzie gminnym Uchwałą Nr XXX/204/2017 Rady Gminy Lisewo z dnia 10 lipca 2017 r. W 2020 r. nastąpiła jego zmiana w zakresie reorganizacji projektów na liście głównej. Zmodyfikowane zostały źródła finansowania niektórych projektów, dodano nowe zadania, a część istniejących zmieniła swój zakres. Zmianę poprzedzono konsultacjami z mieszkańcami i spotkaniem z radnymi Rady Gminy.

Program horyzontem czasowym obejmował lata 2017 – 2022 i przewidywał wykonanie 17 przedsięwzięć głównych i 4 projektów uzupełniających. W 2023 r. nie realizowano już zadań wynikających z LPR z powodu zakończenia okresu obowiązywania dokumentu. Łącznie zrealizowano 12 projektów (projekty nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 16 i 17), a 1 zawieszono (projekt nr 13). Ze względu na brak środków finansowych odstąpiono od realizacji 4 projektów z listy głównej (projekty nr 10, 11, 14 i 15).

IV.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lisewo

Obowiązującym dokumentem w tym zakresie jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lisewo uchwalone Uchwałą Rady Gminy Lisewo Nr X/53/2015 z dnia 31 sierpnia 2015 r. Z uwagi na krótki okres obowiązywania dokumentu nie ma wniosków o jego zmianę.

IV.5. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

W Gminie Lisewo obowiązują 22 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące plany opracowano z myślą o przeznaczeniu dużej ilości terenów na cele zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo – usługowej.

W 2023 r. uchwalony został 1 nowy miejscowy plan wg poniższej tabeli:

Lp.	Miejscowość	Nazwa obowiązującego planu	Rok wejścia w życie	Powierzchnia w ha
1.	Pniewite	Obszar zlokalizowany w centralnej części miejscowości Pniewite, gmina Lisewo	2023	1,4921 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lisewie.

Obecnie w opracowaniu są 3 kolejne plany mogące stanowić interesującą ofertę dla potencjalnych inwestorów.

V. Realizacja uchwał Rady Gminy

W 2023 roku Rada Gminy Lisewo podczas 9 sesji zwyczajnych i 3 sesji nadzwyczajnych podjęła 78 uchwał.

Podjęte przez Radę uchwały Wójt przekazał w nieprzekraczalnym terminie 7 dni do organów nadzoru, jakimi są: w zakresie zgodności z prawem Wojewoda Kujawsko-Pomorski, a w zakresie spraw finansowych: Regionalna Izba Obrachunkowa. Wszystkie uchwały opublikowane zostały w BIP Gminy Lisewo, zaś uchwały stanowiące akty prawa miejscowego w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Radni pracowali w następujących komisjach:

- Komisja Rewizyjna - odbyła 10 posiedzeń,
- Komisja Skarg, Wniosków i Petycji - odbyła 15 posiedzeń,
- Komisja Budżetu i Rozwoju - odbyła 8 posiedzeń,
- Komisja Spraw Społecznych i Bezpieczeństwa - odbyła 8 posiedzeń.

Z uwagi na poruszaną tematykę radni spotykali się również na wspólnych posiedzeniach wszystkich Komisji (6 razy). Przewodniczący Piotr Goliński odbył 7 spotkań z Przewodniczącymi Komisji Stałych Rady Gminy Lisewo

Źródło: transmisja sesji, kadr z nagrania, własne.

VI. Działalność Gminnych Jednostek Organizacyjnych

VI.1. Gminne Usługi Wodno-Kanalizacyjne w Lisewie

Do obsługi Gminnych Usług Wodno – Kanalizacyjnych w Lisewie zatrudnionych jest 4 konserwatorów, kierownik, księgowa i pracownik administracyjny.

Sieć wodociągowa:

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie Gminy Lisewo w 2023 r. wynosi 159,5 km. Stopień zwodociągowania jest bardzo wysoki - 99,9 %. Liczba przyłączy wodociągowych w Gminie na koniec 2023 roku wynosiła 1441 sztuk. Niemalże wszyscy mieszkańcy gminy korzystają z gminnej sieci wodociągowej. Potrzeby wodne mieszkańców Gminy Lisewo zaspakajają 3 ujęcia wód podziemnych usytuowane w Lisewie, Kamlarkach i Krajęcinnie, o łącznej maksymalnej wydajności studni 2.438 m³. Ujęcia posiadają aktualne pozwolenia wodno-prawne.

W zakresie prowadzonej działalności w roku 2023 GUWK przeprowadził szereg działań zmierzających do zapewnienia niezakłóconych dostaw wody i odbioru dostarczanych ścieków. Prowadzono systematyczne kontrole posiadanych instalacji oraz na bieżąco reagowano na stwierdzone awarie. Z najbardziej istotnych i kosztownych działań w zakresie gospodarki wodociągowej należy wymienić przebudowę i rozbudowę 3 gminnych stacji wodociągowych, budowę nowych studni głębinowych w Krajęcinnie i w Lisewie. Powyższe działania były niezbędne w celu zapewnienia ciągłości dostaw wody (szczególnie w okresie zwiększonego poboru w miesiącach letnich). Rozpoczęto również inwestycję w zakresie branży sanitarnej i wodociągowej nad następującym zadaniem: „I Część: Budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej w terenie przynależnym do ul. Chełmińskiej i ul. Kruczej”. Został również zakupiony samochód ciężarowy, urządzenie wysokociśnieniowe do czyszczenia kanalizacji z przyczepą oraz ciągnik.

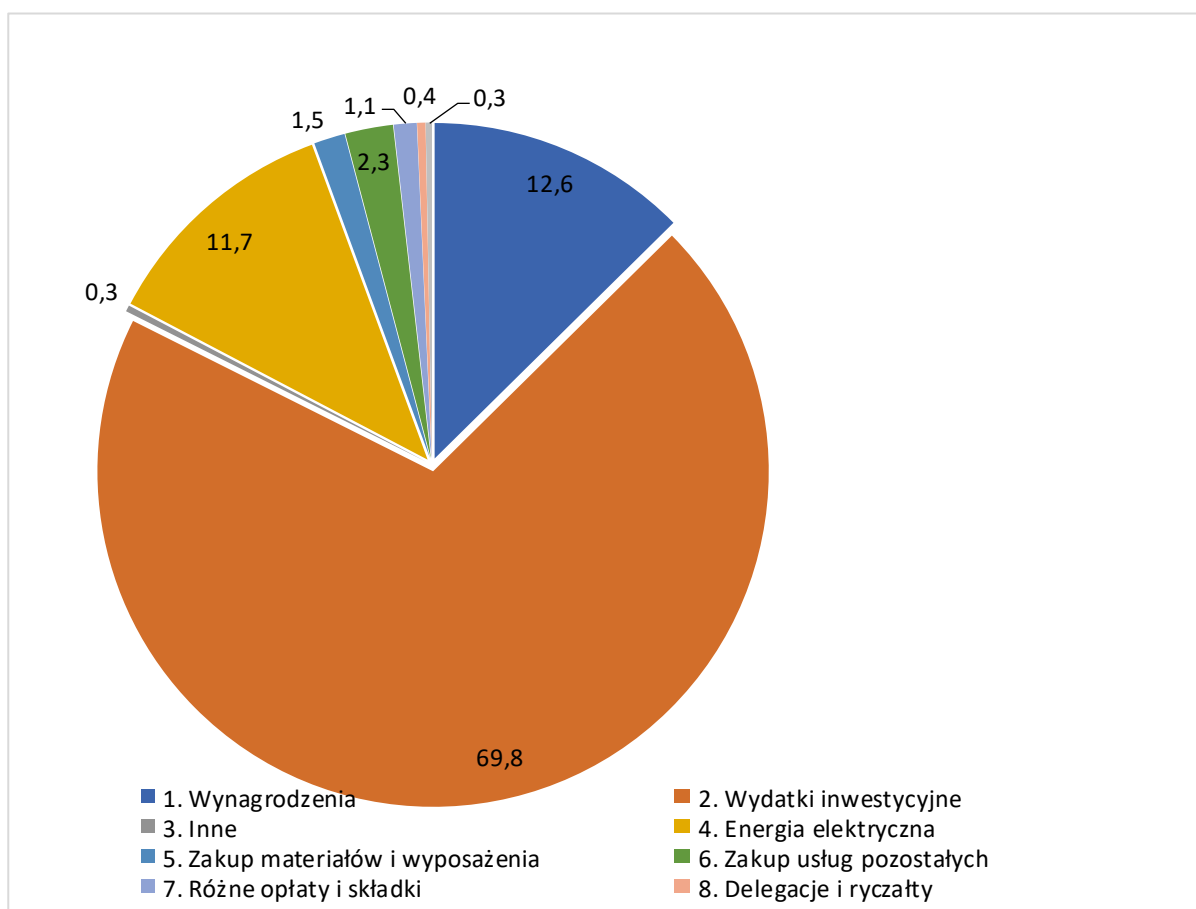
Ponadto w dalszym ciągu aktualny był problem kradzieży wody z hydrantów gminnych i związanych z tym uciążliwości dla mieszkańców.

Sieć kanalizacyjna:

Łączna długość sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie Gminy wynosi 14,3 km. Do sieci podłączonych jest 153 budynków. Stopień skanalizowania gminy jest niski i wynosi niecałe 30%, a sieć obejmuje wyłącznie wieś gminną - Lisewo. Na terenach nieskanalizowanych właściciele nieruchomości posiadają zbiorniki bezodpływowe – szamba, do gromadzenia nieczystości ciekłych lub instalacje indywidualne - oczyszczalnie przydomowe. Liczba oczyszczalni przydomowych na terenie gminy wynosi 403.

Na terenie Gminy działa jedna komunalna oczyszczalnia ścieków obsługująca wyłącznie wieś gminną tj. Lisewo oraz przyjmująca ścieki dowożone. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna. W zakresie gospodarki ściekowej w 2023 roku poniesiono znaczne koszty na: montaż i uruchomienie instalacji fotowoltaicznej oraz budowę ogrodzenia (w tym nadzór inwestorski), montaż 3 osłon dźwiękochłonnych w oczyszczalni ścieków, montaż stacji zlewnej ścieków dowożonych, przebudowę stawu nr 3, instalację automatycznego systemu sterowania oraz monitoringu parametrów pracy w oczyszczalni ścieków i przebudowę zasilania przepompowni ścieków w Lisewie.

Wydatki na gospodarkę wodno-ściekową w 2023 r.

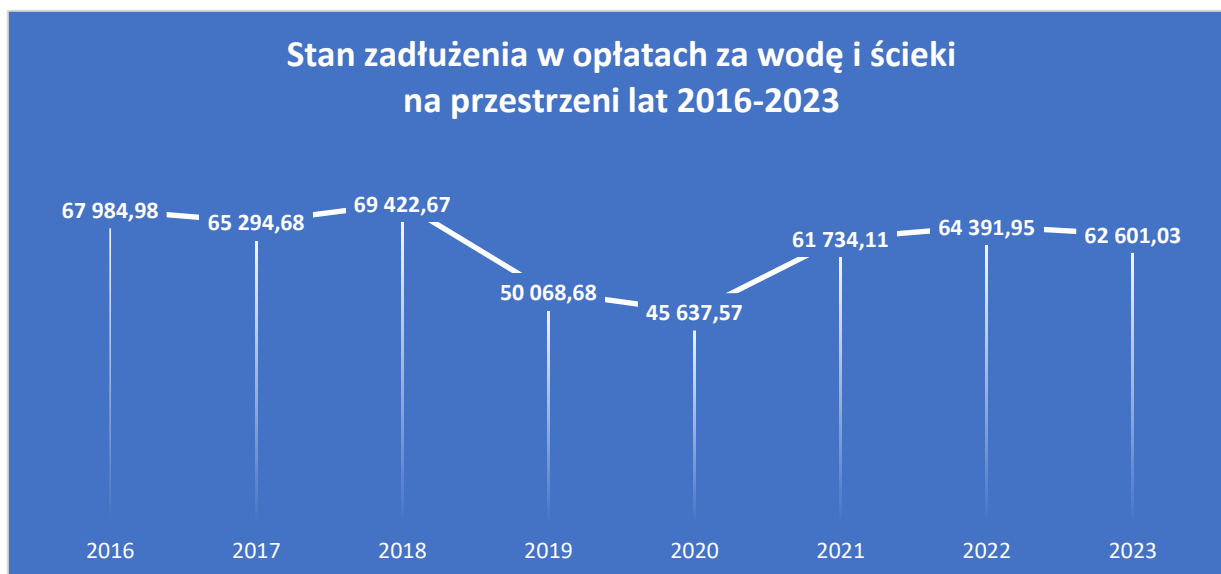

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUWK.

W 2023 r. GUWK poniosły wydatki w kwocie: 4.953.499,82 zł, z czego największą sumę wydatkowano na inwestycje (3.460.141,26 zł) oraz wynagrodzenia (625.994,48 zł).

Wysokie koszty poniesiono również na energię elektryczną (581.116,51 zł). Koszt energii elektrycznej ma największy wpływ na bieżącą oraz długofalową gospodarkę finansową Zakładu. Zawieranie umów dot. prądu z rocznym okresem ważności utrudnia w znacznym stopniu planowanie wielkości taryf za wodę i ścieki. W minionych latach obserwuje się znaczne wahania cen energii elektrycznej, utrudniające precyzyjne szacowanie koniecznych do poniesienia rocznych kosztów.

Pozostałe wydatki: zakup usług pozostałych: 114.423,95 zł (między innymi: usługi koparko-ładowarką, analizy, ekspertyzy, remonty, usługi telekomunikacyjne), różne opłaty i składki: 53.811,90 zł, zakup materiałów i wyposażenia: 71.563,14 zł, delegacje i ryczałty: 20.363,30 zł, ZFSS: 13.713,00 zł, inne: 12.372,28 zł (między innymi: BHP, szkolenia, odszkodowania, opłaty za odbiór odpadów).

Źródło: opracowanie GUWK na podstawie danych własnych.

Z powyższej tabeli wynika, że zadłużenie za wodę i ścieki w latach 2016 – 2020 znacząco spadło, natomiast w latach 2021 – 2023 wzrosło i od tego momentu utrzymuje się na stabilnym poziomie. Kierownictwo prowadzi działania mające na celu windykację opłat.

VI.2. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lisewie

W 2023 r. kadra Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lisewie liczyła 7 osób (w przeliczeniu na etaty: 6,75).

Pomoc społeczna

Wsparcie w ramach pomocy społecznej w Gminie Lisewo w 2023 roku uzyskało 195 osób, co stanowiło ok. 4,00 % wszystkich mieszkańców gminy.

Liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej (w podziale na wiek i płeć) wg liczby wypłaconych świadczeń w 2023 r.

Grupa	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
0-17	67	27	40
Produkcyjny	104	47	57
Poprodukcyjny	24	17	7
Razem	195	91	104

Źródło: opracowanie własne na podstawie ewidencji GOPS.

Liczba świadczeniobiorców spadła w stosunku do 2022 r. Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej jest niewątpliwie związany z niskim kryterium dochodowym oraz wzrostem minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Niestety jednocześnie nasilają się także inne problemy społeczne: przemoc, niewydolność opiekuńczo - wychowawcza, problem z alkoholem, narkotykami oraz coraz częściej spotykane cyberuzależnienie i cyberprzemoc. Rodzi to potrzebę zatrudnienia specjalistów z zakresu psychologii czy terapii uzależnień, a także włączania się w akcje profilaktyczne i uświadamiające.

Wsparcie dla rodzin:

W celu zabezpieczenia podstawowych potrzeb bytowych dziecka dożywianiem w szkole objęto 40 dzieci, natomiast świadczenie finansowe z przeznaczeniem na zakup posiłku otrzymało 130 osób.

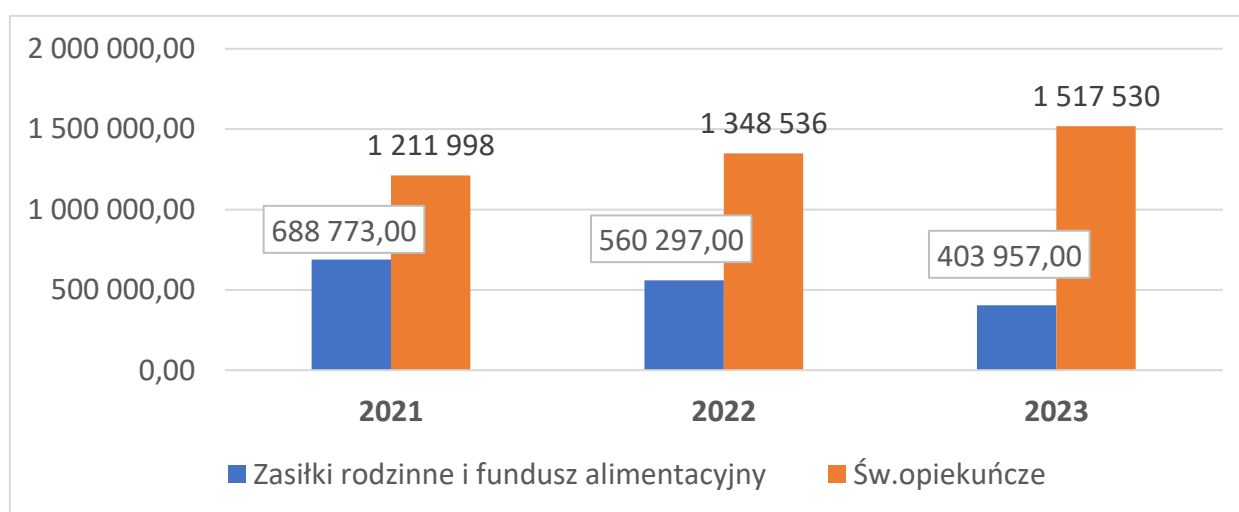
GOPS prowadzi pracę z rodzinami z problemem uzależnień poprzez kierowanie w/w osób do GKRPA i Zespołu Interdyscyplinarnego. Trudno ocenić udział w konsultacjach, ponieważ uczestnictwo w spotkaniach jest dobrowolne, a korzystający mogą w każdej chwili zaprzestać terapii bez podania przyczyny. Mogą też w każdej chwili zgłosić chęć jej wznowienia.

W ramach działalności Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przemocy oraz grup roboczych w 2023 r. wszczęto procedurę Niebieskiej Karty w 18 rodzinach. Liczba procedur, w 2023 r. wzrosła w stosunku do 2022 r. Coroczne działania profilaktyczne Ośrodka oraz Zespołu Interdyscyplinarnego zwiększają świadomość, coraz częściej zarówno ofiary przemocy, jak i ich otoczenie reagują wzywając policję (ta zakłada najwięcej Niebieskich Kart). W 2023 r. Zespół Interdyscyplinarny zorganizował szkolenia dla pracowników placówek oświatowych z terenu Gminy Lisewo.

Liczba rodzin, którymi opiekuje się asystent utrzymuje się na tym stałym poziomie. Pod opieką asystenta w 2023 r. znajdowało się 9 rodzin.

Inne rodzaje pomocy i świadczeń

Świadczenia rodzinne i fundusz alimentacyjny

Źródło: opracowanie własne GOPS na podstawie ewidencji.

Liczba osób pobierających zasiłki rodzinne wraz z dodatkami oraz korzystające z funduszu alimentacyjnego spada z powodu niskiego kryterium dochodowego oraz wzrostu wynagrodzenia minimalnego. Zauważalny jest jednak wzrost świadczeń opiekuńczych – uzależnionych od niepełnosprawności, co potwierdza sytuację widoczną także w systemie pomocy społecznej.

Dodatki mieszkaniowe i dodatek gazowy

W 2023 r. wypłacono dodatki mieszkaniowe 17 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 26 054, 00 zł. Z kolei dodatki gazowe w tym okresie wypłacono 8 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 5 588,92 zł.

Pozostałe

Pomoc społeczna to nie tylko wsparcie finansowe osób i rodzin potrzebujących pomocy, ale także pomoc w formie Asystenta osobistego osób niepełnosprawnych – realizowanego w ramach Programu finansowanego z Funduszu Solidarnościowego oraz pomoc instytucjonalna, świadczona przez placówki pomocy społecznej. W Gminie Lisewo działalność taką prowadzi Zakład Aktywności Zawodowej w Drzonowie.

Na terenie Gminy funkcjonuje także Dom Pomocy Społecznej (Mgoszcz) dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz Placówka opiekuńczo - wychowawcza (Pniewite). Są to jednak placówki finansowane i prowadzone przez inne podmioty (m. in. Powiat Chełmiński)

Finanse w 2023 r.

Środki finansowe wydatkowane w Gminie Lisewo na zadania z zakresu polityki społecznej wyniosły w 2023 roku 9 269 901,00

Dział i nazwa	855 Rodzina	852 Pomoc społeczna	853 Pozostałe zadania	854 Edukacja i opieka wychowawcza	851 Ochrona zdrowia	RAZEM
Kwota w zł	2 578 123,00	1 543 767,00	4 897 498,00	108 620,00	141 893,00	9 269 901,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

Baza lokalowa

Ośrodek zlokalizowany jest w miejscu, w którym punkt obsługi interesanta jest dostępny dla osób niepełnosprawnych, jednak pomieszczenia przechodnie wiążą się z brakiem intymności w kontakcie z klientem oraz trudnościami związanymi z ochroną danych osobowych. Istnieje też potrzeba zapewnienia dodatkowego pomieszczenia na archiwum zakładowe, gdyż okres przechowywania części dokumentacji wynosi nawet 25 lat.

VI.3. Gminny Ośrodek Zdrowia w Lisewie

Podstawową opiekę medyczną mieszkańcom gminy zapewnia Gminny Ośrodek Zdrowia w Lisewie. Jednostka działa jako samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej od 1999 roku.

Ośrodek jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 18:00. Powierzchnia ośrodka wynosi niemalże 300 m². Składają się na nią: punkt rejestracyjny, przestronna poczekalnia, pomieszczenie socjalne, gabinet lekarski ogólny, gabinet ginekologiczny, gabinet stomatologiczny, gabinet pediatryczny oraz gabinet zabiegowy i szpital. Budynek GOZ jest przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W Ośrodku w 2023 r. można było skorzystać z opieki lekarzy Podstawowej Opieki Zdrowotnej m.in. lekarza chorób wewnętrznych, internisty, pediatry, ginekologa. Usługi leczenia zamkniętego oraz specjalistyczne porady lekarskie dostępne są w Chełmnie i w Grudziądzu. Na terenie Gminy Lisewo funkcjonują także 3 punkty apteczne.

W sąsiedztwie Gminnego Ośrodka Zdrowia znajduje się również gabinet rehabilitacyjny. Pacjenci mogą korzystać z usług rehabilitacyjnych od poniedziałku do piątku zarówno w godzinach porannych jak i popołudniowych.

W 2023 r. realizowano powszechną profilaktykę zdrowotną poprzez: badania diagnostyczne na wirusowe zapalenie wątroby typu „B” (wzięło w nich udział prawie 200 osób), akcje krwiodawstwa (odbyły się 4 razy), badania mammograficzne. W ubiegłym roku kontynuowany był również ogólnopolski program profilaktyki czerniaka, w którym brały udział dzieci i młodzież ze szkół w Lisewie i w Krusinie. Program miał na celu edukację w zakresie ograniczania zachorowalności na nowotwory przez redukcję ryzyka w zakresie profilaktyki pierwotnej.

Źródło: fot. własna.

Finanse GOZ w latach 2019-2023 (w złotych)					
Pozycja	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Przychody	1 494 657,90	1 623 923,96	1 842 758,65	1 756 519,57	2 226 322,75
Koszty	1 531 995,01	1 534 536,04	1 558 995,57	1 837 877,30	1 942 779,16
Zysk/strata	-37 337,11	+ 89 387,92	+ 283 763,08	- 81 357,73	+283 543,59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOZ.

W roku 2023 wzrosły zarówno przychody (znacznie) jak i koszty (w stosunku do roku 2022 przychody wzrosły o 469 803,18 zł, a koszty o 104 901,86 zł). W związku z tym w 2023 roku zanotowano zysk w wysokości 283 543,59zł.

VI.4. Gminna Biblioteka Publiczna w Lisewie

Biblioteka jest samodzielną instytucją kultury o statusie biblioteki gminy wiejskiej. Organizatorem jest Gmina Lisewo. Biblioteka funkcjonuje w nowoczesnych pomieszczeniach o powierzchni ponad 200 m². W Bibliotece funkcjonuje duże pomieszczenie z księgozbiorem, czytelnia, kącik dziecka, wypożyczalnia wyposażona w komputery, kącik audiobookowy ze sprzętem do słuchania, pomieszczenia socjalne. Do dyspozycji jest również pomieszczenie Pracowni Orange.

W 2023 roku zatrudnione były tu 4 osoby tj. 2 bibliotekarki, animator oraz księgowa. Ponadto zajęcia w bibliotece prowadziły osoby z zewnątrz instytucji. W 2023 r. zarejestrowanych było 799 użytkowników.

Usługi i korzystanie z biblioteki

- ✚ liczba odwiedzin fizycznych – 19 280,
- ✚ liczba wypożyczeń na zewnątrz – 16 898,
- ✚ liczba udostępnień na miejscu – 3 499,
- ✚ liczba zorganizowanych imprez – 24,
- ✚ liczba uczestników imprez - 598.

Zbiory biblioteczne

Biblioteka dysponuje bogatymi zbiorami, uzupełnianymi o najnowsze wydawnictwa:

- ✚ liczba zbiorów bibliotecznych – 33 743,
- ✚ wpływy w ciągu roku – 189,
- ✚ ubytki w ciągu roku – 991,
- ✚ liczba tytułów czasopism – 7,
- ✚ liczba audiobooków – 444,
- ✚ pozycje wprowadzone do systemu na dzień 31.12.2023 r. – 8400.

Finanse Biblioteki w 2023 r.

- ✚ dotacje od Organizatora – 330 312,00 zł,
- ✚ dotacje z Projektów – 79 600,00 zł,
- ✚ wynagrodzenia i świadczenia – 193 979,00 zł,
- ✚ zakupy zbiorów bibliotecznych – 5 471,00 zł,
- ✚ zużycie materiałów – 16 817,35 zł,
- ✚ zakup usług obcych – 27 076,70 zł,
- ✚ pozostałe koszty i energia – 3 747,70 zł.

Zródło: fotografie własne.

W Bibliotece jest organizowanych mnóstwo wydarzeń kulturalnych, w tym:

- ✓ Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, w 2023 r. zebraliśmy aż 18 710 zł!,
- ✓ zajęcia w czasie ferii zimowych (zajęcia kreatywne, zajęcia kulinarne, ognisko w parku, gry i zabawy planszowe, zajęcia rękodzielnicze, dzień klocków, wyjazdy do kina w Grudziądzu),
- ✓ organizacja rajdu rowerowego Odjazdowy Bibliotekarz.

- ✓ Święto Niepodległości 11 listopada,
- ✓ cotygodniowe zajęcia kreatywne dla dzieci (tworzenie różnego rodzaju prac plastycznych, mas kreatywnych, origami, malowanie),
- ✓ organizacja wyjazdów i wycieczek (wycieczka statkiem po trawie w Elblągu, wyjazdy letnie nad morze, wyjazdy do kina),
- ✓ organizacja spotkania autorskiego z Kamilą Śliwińską,
- ✓ organizacja warsztatów tematycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych (tworzenie kufierka wielkanocnego, tworzenie anioła powertex)
- ✓ współpraca z przedszkolem (organizacja zajęć kreatywnych dla przedszkolaków w ramach współpracy)
- ✓ lekcje biblioteczne dla przedszkolaków i uczniów szkoły podstawowej,
- ✓ projekt Bardzo Młoda Kultura w kooperacji z Gminą Kijewo Królewskie (projekt skierowany do młodzieży, warsztaty fotograficzne),

W 2023 r. realizowano projekt „Blisko lisewskiej Biblioteki”, w ramach którego przeprowadzono:

- ❖ zajęcia w czasie wakacji pn.: ‘Biblioprzygody’ (animacyjne, plastyczne, kulinarne, kreatywne),
- ❖ szkolenia bibliotekarzy i partnerów,
- ❖ wyjazd studyjny do Tlenia,
- ❖ kino sferyczne dla przedszkolaków,
- ❖ warsztaty wykonywania wianków,
- ❖ Noc Świętojańską nad jeziorem w Kornatowie połączoną z otwarciem terenu,
- ❖ imprezę Chillout na Jordankach (plenerowa czytelnia, koncert zespołu Bagstag, koncert Dj’a Cacy’ego),
- ❖ Zjazd Bibliotekarzy Powiatu Chełmińskiego.

W ramach projektu „Blisko...” przeprowadzono także Konkurs na inicjatywy oddolne. Wzięło w nim udział 6 grup, które zorganizowały następujące projekty:

1. Grupa *Aktywne Lisewianki*: zorganizowano Spektakl pt. „Zakochana wiosna” w wykonaniu grupy teatralnej MagMowcy; wycieczkę do kina na bajkę pt. „Kicia Kocia mówi: Dzień dobry!” i warsztaty z Bajanką oraz jej towarzyszką – maskotką Kicią Kocią, tworzące pozytywny wizerunek książki.
2. Grupa *Barwy Dźwięku*: projekt pod tytułem „Wszystkie mamy nasze są”, w ramach którego grupa przeprowadziła wieczór poezji na sali widowiskowej w Lisewie. W trakcie na scenie wystąpiły trzy zespoły z repertuarem poezji śpiewanej.

Źródło: fot. własna.

3. Grupa *Fabryka Wrażeń* realizowała projekt pt. „Warsztatowy Festiwal dla malucha”, w ramach którego przeprowadziła zajęcia profilaktyki logopedycznej z promocją literatury dziecięcej i czytelnictwa przeznaczone dla dzieci w wieku od 0 do 3 lat.

4. Grupa Nienasyceni Książką wykonała projekt pt., „Z Literaturą za Pan Brat” w ramach, którego przeprowadziła trzy działania: grę terenową, wyjazd do kina oraz „Noc w Bibliotece”, podczas której zorganizowano warsztat wykonywania zakładek do książek, poprzedzony filmem i pogadanką na temat mitologii słowiańskiej.

Źródło: fot. własne.

5. *Stowarzyszenie Kuźnia Inicjatyw Lokalnych* realizowało projekt pn. „Muzyka i książka” – różne formy kreatywnego wyrazu”. W ramach działań zorganizowano „książkowe buszowanie”, czyli kiermasz używanych książek. Stworzono jednodniową plenerową czytelnię. W ramach projektu dofinansowano również koncert ukraińskiego artysty.
6. Grupa *Sąsiedzi znad jeziora* realizowała projekt pod nazwą „Sąsiedzi znad jeziora, na szlaku kultury, animacji i integracji”. Projekt składał się z dwóch wydarzeń: wyjazd dla dwóch sąsiednich wsi Kornatowa i Lipienka do wsi Płonne (tam znajduje się izba pamięci Marii Dąbrowskiej - autorki powieści *Noce i Dnie*) oraz Pikniku nad jeziorem w Kornatowie, podczas którego mieszkańcy odtańczyli przy ognisku „Walca Barbary”. Spotkanie uświetnił swoim śpiewem zespół Lisewianie.

Źródło: fot. własne.

Biblioteka samodzielnie i we współpracy z innymi podmiotami i osobami, prowadziła liczne zajęcia rozwijające umiejętności i integrujące lokalną społeczność, w tym: zajęcia z robotyki, plastyczne i kreatywne dla dzieci, zajęcia dla Cheerleaderek, projekt „Mała książka, wielki człowiek”, zajęcia rękodzielnicze dla dorosłych czy szukanie wielkanocnego zajęczka. Przygotowywano także wyprawki dla małych czytelników i realizowano patronat nad zespołem Lisewianie. Przy Bibliotece działał Klub czytelnicy „Nienasyceni Książką”,

VI.5. Szkoły

1. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Lisewie

Obwód Zespołu obejmował miejscowości: Drzonowo, Chrusty, Krajęcín, Lipienek, Lisewo, Malankowo, Mgoszcz, Piątkowo, Pniewite i Strucoń. W roku szkolnym 2022/2023 placówka liczyła 15 oddziałów, do których uczęszczało 283 uczniów (średnio w klasie było 19 uczniów). Uczniowie uczyli się od poniedziałku do piątku, od godziny 8:00 do 14:25. Świetlice szkolne funkcjonowały od godziny 7:00.

Do Gminnego Przedszkola w Lisewie w roku szkolnym 2022/2023 uczęszczało 107 dzieci, w tym 33 sześciolatków. Pozostałe dzieci to 5, 4 i 3-latkowie. W przedszkolu funkcjonowało 6 oddziałów, w tym 2 oddziały przedszkolne sześciolatków, 2 oddziały pięciolatków, 1 oddział 4-latków i 1 oddział 3-latków. Przedszkole otwarte było codziennie od poniedziałku do piątku w godzinach od 6:45 do 16:15. Łącznie do ZS-P w Lisewie uczęszczało 390 uczniów i przedszkolaków.

W Zespole zatrudnionych było 39 nauczycieli w pełnym wymiarze i 2 nauczycieli w niepełnym wymiarze. W szkole uczyło: 22 nauczycieli dyplomowanych, 10 nauczycieli mianowanych, 8 nauczycieli kontraktowych i 1 bez stopnia. W szkole zatrudnionych było także 24 pracowników administracji i obsługi (kucharze, administracja, sprzątaczkí, konserwatorzy, obsługa hali).

2. Szkoła Podstawowa im. Marii Skłodowskiej- Curie w Krusinie

Obwód Szkoły obejmował miejscowości: Bartlewo, Błachta, Kamlarki, Kornatowo, Krusin, Linowiec, Tytlewo i Wierzbowo. W roku szkolnym 2022/2023 do placówki uczęszczało 132 uczniów do klas I – VIII, co daje średnią 17 uczniów w klasie. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 31 dzieci (w tym 12 dzieci do 3 i 5-latków i 19 do 6-latków).

W roku szkolnym 2022/2023 w szkole zatrudnionych było 18 nauczycieli, w tym 3 na niepełnym etacie, 4 pracowników obsługi, 1 sekretarka oraz księgowá na 1/4 etatu. Funkcjonowanie świetlicy szkolnej dostosowane było do dowozów.

3. Nagrody i wyróżnienia Wójta Gminy dla najlepszych uczniów

1) stypendia o charakterze motywującym: są to stypendia wypłacane, co miesiąc od września do sierpnia dla uczniów szkół ponadpodstawowych, którzy uzyskali średnią ocen za poprzedni rok szkolny powyżej 4,75, lub za inne osiągnięcia. W 2023 r. wpłynęło łącznie 29 wniosków i wszystkie zostały pozytywnie rozpatrzone.

2) nagrody dla najlepszych uczniów z Gminy Lisewo (absolwentów szkoły średniej), którzy uzyskali średnią ocen powyżej 5,0 otrzymało 3 uczniów. Łączną wartość stypendiów i nagród w 2023 r.: 54 400 zł.

4. Dowożenie uczniów

Uczniowie byli dowożeni do szkół w gminie przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Bydgoszczy w ramach publicznego transportu zbiorowego. Z transportu mogą korzystać wszyscy uczniowie. W roku szkolnym 2022/2023 z dowozu korzystało także 23 uczniów niepełnosprawnych (koszt tego dowozu to 551 656,28 zł).

Organizacja dowozu uczniów odbywała się następująco:

- ❖ samochodem ZAZ Drzonowo: 2 uczniów do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Chełmnie,
- ❖ samochodem z firmy GRAWIT: 2 uczniów do Ośrodka Szkolno – Wychowawczego nr 2 w Bydgoszczy,
- ❖ dwóch uczniów dowozili rodzice, którym wypłacono zwrot kosztów dojazdu.

5. Finansowanie zadań oświatowych

Rok	Wysokość subwencji oświatowej	Wysokość dotacji przedszkolnej oraz opłat z gmin i od rodziców	Razem subwencja i dotacje	Wynagrodzenia z pochodnymi	Środki własne dołożone do wynagrodzeń	Łączne wydatki na bieżące zadania oświatowe	Środki własne dołożone do bieżących zadań oświatowych
2018	4 648 282	305 217,67	5 214 099,80	5 214 099,80*	422 130,24	6 796 724,45	1 843 224,78
2019	4 959 091	262 651,76	5 221 742,76	6 317 425,27*	1 095 682,51	7 866 785,23	2 645 042,47
2020	4 979 205	251 311,30	5 230 516,30	6 333 382,80*	1 102 866,50	7 710 056,85	2 479 540,55
2021	5 075 402	367 243,28	5 442 645,00	6 947 288,21*	1 709 575,21	8 396 987,93	2 954 342,65
2022	5 050 330	181 561,04	5 231 891,04	6 541 640,95*	1 309,749,91	8 352 855,15	3 120 964,11
2023	5 376 872	161 861,14	5 538 733,14	6 875 217,59*	1 336 484,45	9 056 351,61	3 517 618,47

Źródło: opracowanie własne

*Bez uwzględnienia wydatków osobowych niezaliczanych do wynagrodzeń (odprawy, ekwiwalenty)

W każdym roku Gmina Lisewo otrzymuje subwencję oświatową z budżetu państwa, dotację do przedszkola oraz inne dotacje (od innych gmin, na podręczniki, wyposażenie stołówek itp.) i wpłaty od rodziców. Niestety kwoty te nie wystarczają nawet na sfinansowanie wynagrodzeń osób zatrudnionych w placówkach oświatowych.

W 2023 roku gmina dofinansowała bieżące funkcjonowanie szkół i przedszkoli ze środków własnych kwotą 3 517 618,47 zł, co stanowi 38,84% łącznych wydatków oświatowych (w 2019 r. 33,17%, w 2020 r. 32,15%, 2021 r. 35,18 %, 2022 r. 37,36%).

Wydatki bieżące w dziale Oświata wyniosły 9 056 351,61 zł w tym:

- ❖ szkoły podstawowe: 7 237 355,54 zł,
- ❖ realizacja zadań wymagających specjalnej organizacji: 247 300,00 zł,
- ❖ doskonalenie zawodowe: 42 255,19 zł,
- ❖ wychowanie przedszkolne 1 355 034,82 zł, w tym:
 - Gminne Przedszkole w Lisewie: 1 137 693,28 zł,
 - oddziały przedszkolne w szkołach: 217 341,54 zł.

Otrzymana dotacja na przedszkola i na oddziały przedszkolne w szkołach oraz wpłaty rodziców wyniosły: 161 861,14 zł. Różnica 1 193 173,68 zł pokryta została z budżetu gminy.

VI.6. Zakład Aktywności Zawodowej w Drzonowie

W 2023 roku Zakład Aktywności Zawodowej w Drzonowie zatrudniał 17 osób personelu i 47 osób z niepełnosprawnością, w tym: 26 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i 21 osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Zatrudnione osoby niepełnosprawne pochodziły z:

- Miasta Chełmno - 19 osób,
- Gminy Chełmno - 2 osoby,
- Gminy Lisewo - 9 osób,
- Gminy Papowo Biskupie - 4 osoby,
- Gminy Stolno - 5 osób,
- Gminy Unisław - 4 osoby,
- Gminy Kijewo Królewskie - 3 osoby,
- Gminy Dąbrowa Chełmińska - 1 osoba.

Sytuacja finansowa:

Funkcjonowanie ZAZ możliwe jest dzięki dofinansowaniu ze środków PFRON Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Zgodnie z umową, organizator ZAZ (Gmina Lisewo) jest zobowiązana do pokrycia 10% kosztów funkcjonowania. Zakład ponadto aktywnie pozyskuje środki z SODiR i z budżetu województwa.

Finanse Zakładu Aktywności Zawodowej w Drzonowie w 2023 r.

WPLYWY		WYDATKI	
PFRON	1 504 000,00 zł	PFRON	1 504 000,00 zł
Organizator	525 200,00 zł	Organizator	525 200,00 zł
SODiR	887 609,04 zł	SODiR	887 609,04 zł
Środki z budżetu województwa	21 334,00 zł	Środki z budżetu województwa	21 334,00 zł
Działalność gospodarcza netto	1 925 240,78 zł	Działalność gospodarcza netto	1 985 574,61 zł
Środki z KPO	170 000,00 zł	Środki KPO	169 999,98 zł
RAZEM	5 033 383,82 zł	RAZEM	5 093 717,63 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZAZ.

Działalność gospodarcza

Działalność Zakładu oparta jest na współpracy z firmami zewnętrznymi w zakresie produkcji i cięcia kartonu, usług w zakresie utrzymywania czystości wokół nieruchomości oraz świadczenia usług gastronomicznych, cateringowych i hotelarskich.

W roku 2023 przychody z działalności gospodarczej wyniosły 2 265 283,33 zł brutto, (netto 1 933 134,50 zł) w tym:

- ❖ Drzonowo: netto 1 354 398,63 zł, brutto 1 629 380,33 zł,
- ❖ Chełmno: netto 578 735,87 zł, brutto 635 903,00 zł.

Modernizacja i remonty:

W 2023 roku wykonano modernizację ośrodka „Nad Jeziorem” w Chełmnie. Remont dotyczył sali restauracyjnej, kominkowej, konferencyjnej oraz pokoi. Zakupiono windę elektryczną do projektora multimedialnego i klimatyzator. Wykonano rekultywację plaży, wymieniono deski w pomoście oraz zakupiono piach do piaskownicy w ośrodku. Ze środków ZFA wykonano remont korytarza, wymieniono drzwi oraz wyremontowano łazienki w ośrodku „Nad Jeziorem”. Na dachu budynku gastronomicznego zainstalowano instalację fotowoltaiczną o mocy 5kW. Zakupiono traktor, kuchenkę mikrofalową, frytkownicę, dmuchawę spalinową oraz zestawy czyszczące.

Do Zakładu Aktywności Zawodowej w Drzonowie zakupiono kosiarkę samojezdną. W ramach programu „Odporność oraz Rozwój Ekonomii Społecznej i Przedsiębiorczości Społecznej” na lata 2022-2025” zakupiono samochód dostawczy do przewozu palet z kartonami oraz sprzętu do pielęgnacji terenów zielonych. Ponadto wykonano następujące prace remontowe: wykonanie stropów podwieszanych z płyt gipsowo - kartonowych na ruszcie metalowym, dwukrotne malowanie bez gruntowania tynków wewnętrznych oraz montaż szerokich drzwi aluminiowych jednoskrzydłowych.

Źródło: fotografie własne.

VII. Pozostała działalność

VII.1. Ochrona środowiska

W zakresie ochrony środowiska obowiązuje Uchwała Nr XXXIII/223/2017 Rady Gminy Lisewo z dnia 15 listopada 2017 r. w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Lisewo na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2025. Ważnym dokumentem planistycznym jest także Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Lisewo przyjęty w 2016 r. (więcej – w dziale nr IV dot. realizacji strategii i programów). Poniżej przedstawiono dane na temat obszarów, w których w 2023 r. prowadzono działania.

❖ Odbiór i utylizacja wyrobów azbestowych z terenu Gminy Lisewo

W 2023 roku z terenu Gminy Lisewo zostało odebranych i zutyliizowanych 73,43 Mg wyrobów azbestowych. Urząd Gminy w Lisewie uzyskał 100% dofinansowania z WFOŚiGW w kwocie 36 215,00 zł W efekcie zabrany został szkodliwy eternit z 18 gospodarstw domowych lub nieruchomości.

❖ Gospodarka odpadami

System gospodarowania odpadami komunalnymi w Gminie Lisewo obejmuje nieruchomości zamieszkałe i niezamieszkałe. Zagospodarowaniem i przetwarzaniem odpadów komunalnych pochodzących z terenu Gminy Lisewo zajmuje się Zakład Usług Miejskich „ZUM” Sp. z o.o. z siedzibą w Chełmnie. Odpady komunalne z terenu Gminy Lisewo zagospodarowywane są między innymi w Zakładzie Zagospodarowania Odpadów w Osnowie. Inne odpady zebrane oraz odebrane od mieszkańców z terenu gminy zostały przekazane do następujących instalacji: leki do Centrum Onkologii - Zakład Utylizacji Odpadów Medycznych, odpady ulegające biodegradacji do MPO Toruń Sp. z o.o., opony do firmy Gumeko Sp. z o.o., opakowania z metali do firmy PAPC Sp. z o.o., zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne do firmy Elektrorecykling Sp. z o.o.

W 2023 roku z terenu Gminy Lisewo odebrano i zebrano odpady o łącznej masie 1 542,854 Mg. W ilości odpadów komunalnych odpady zmieszane stanowiły 54 % łącznej masy odpadów. W przypadku tego strumienia odnotowany został spadek ilości odpadów w porównaniu do roku ubiegłego. Drugą co do wielkości frakcją były odpady ulegające biodegradacji (22 %). W Punkcie Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) zebrano w 2023 roku łącznie 35,0800 Mg odpadów, z czego 27,46 Mg to odpady wielkogabarytowe, 5,06 Mg to opony, a 2,56 Mg to różnego rodzaju zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne.

W Gminie Lisewo w 2023 roku poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych wyniósł 47,30 % (wyższy niż w 2022 r.). Natomiast poziom składowania odpadów komunalnych i odpadów pochodzących z przetwarzania odpadów wyniósł 17,20% (niższy niż w 2022 r.). Poziom ograniczenia składowania masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (TR) wyniósł 0 %. Z informacji o udziale odpadów przekazanych do termicznego przekształcenia w stosunku do odebranych i zebranych odpadów wynika, że przekazanych zostało 0,0960 Mg odpadów.

Koszty funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Lisewo w 2023 roku wyniosły łącznie 1 883 385,44 zł. Zaległości na dzień 31.12.2023 r. wynosiły: 273 924,57 zł, natomiast nadpłaty: 18 921,10 zł.

Podkreślenia wymaga fakt, że utrzymanie równowagi w kolejnych latach pomiędzy dochodami, a wydatkami z tytułu gospodarowania odpadami komunalnymi może być trudne z uwagi na okoliczności niezależne od jednostek samorządu terytorialnego, związane między innymi ze wzrostem kosztów odbioru i zagospodarowania wszystkich rodzajów odpadów komunalnych. Wynikają one ze wzrostu cen paliw i energii elektrycznej, ale także z ograniczonych możliwości zagospodarowania odpadów.

Jednym z podstawowych warunków poprawienia funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi jest zmiana podejścia mieszkańców do środowiska, a co za tym idzie - wszechstronna edukacja ekologiczna. Priorytetem w polityce ekologicznej gminy jest zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów oraz ich prawidłowa segregacja, ale także przekonanie mieszkańców do kompostowania bioodpadów wytworzonych na terenie nieruchomości. Ponadto wykonywane są kontrole związane m. in. z prawidłową segregacją odpadów na terenie nieruchomości. Wynika z nich, że poziom segregacji w budynkach wielolokalowych jest na znacznie niższym poziomie, niż w przypadku zabudowy jednorodzinnej.

❖ Kontrole zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków na nieruchomościach położonych na terenie Gminy Lisewo

Gmina Lisewo realizuje dwa rodzaje kontroli z zakresu ochrony środowiska: planowe i interwencyjne. Zgodnie z art. 6 ust. 5a i 5aa ustawy z dnia 13 września 1996 o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Wójt Gminy Lisewo zobowiązany jest do przeprowadzania co najmniej raz na dwa lata kontroli sprawdzającej:

- 1) posiadanie przez właścicieli nieruchomości umów z przedsiębiorstwem posiadającym zezwolenie na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transport nieczystości ciekłych,
- 2) dowody uiszczania opłat za te usługi.

W 2023 roku na podstawie Zarządzenia Nr 21/2023 Wójta Gminy Lisewo z dnia 3 kwietnia 2023 roku w sprawie przeprowadzenia kontroli zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków na nieruchomościach położonych na terenie Gminy Lisewo wprowadzony został Plan kontroli nieruchomości.

Na tej podstawie skontrolowano 597 nieruchomości, co stanowi ok. 61 % wszystkich podmiotów, jakie podlegają kontroli. Informacje o planowanych kontrolach zostały opublikowane we wszystkich sołectwach Gminy Lisewo. Kontrola polegała na okazaniu umowy z firmą asenizacyjną oraz okazaniu dowodów potwierdzających uiszczanie opłat za tę usługę (rachunki, faktury vat, potwierdzenia przelewów). Posiadane rachunki musiały potwierdzać regularność opróżniania zbiorników bezodpływowych, a ilości wywiezionych nieczystości ciekłych odpowiadać ilości zużytej w analogicznym okresie wody. Plan kontroli obowiązuje do końca II kwartału 2024 roku.

❖ **Inne działania**

Pielęgnowano istniejącą zielen w parku i na terenach rekreacyjnych oraz urządzano miejsca zielone. Wiele prac w tym zakresie wykonywali mieszkańcy samodzielnie (np. w ramach wydarzeń finansowanych z funduszu sołectkiego). Na terenie całej gminy odbywały się liczne akcje sprzątania sołectw z okazji Światowego Dnia Ziemi.

Źródło: profile Sołectwa Kornatowo i Lipienek na Facebooku.

W Gminie Lisewo spotykamy się z wszechobecnym problemem zaśmiecania wspólnej przestrzeni oraz środowiska naturalnego. W corocznych akcjach odnotowujemy coraz większą ilość zbieranych odpadów. Co najsmutniejsze, są miejsca, w których już następnego dnia po wysprzątaniu, np. w rowach, możemy znaleźć nowe śmieci.

❖ **Realizacja Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Lisewo na 2023 r.**

Opieka nad zwierzętami bezdomnymi

W 2023 r. Gmina Lisewo wraz z instytucjami współpracującymi oraz mieszkańcami zaopiekowała się 37 bezdomnymi zwierzętami (tj. 9 kotami i 28 psami). Cieszy fakt, że dzięki tytanicznej pracy Centrum Opieki nad Zwierzętami w Grudziądzu oraz naszych lokalnych opiekunów większość zwierząt znalazła nowe domy. Były niestety także przypadki psów, których mimo wysiłków lekarzy weterynarii i COZ'u nie udało się uratować. Poza tym za pośrednictwem karmicieli opiekowano się kotami wolnożyjącymi we wsi Lisewo. Do azylu dla ptaków trafił też bocian odłowiony przez strażaków w Krusinie.

❖ **Zapobieganie bezdomności zwierząt**

W 2023 r. zaczipowano 55 zwierząt oraz wykastrowano 54 zwierzęta (w tym 4 koty wolno żyjące). Zabiegi odbywały się w Przychodni Weterynaryjnej Rudy Kot Anna Sargalska w Grudziądzu.

❖ **Pozostałe działania**

W ubiegłym roku odbyły się zbiórki karmy dla COZ w Grudziądzu, które zorganizowały Młodzieżowa Rada Gminy Lisewo, a także przedszkolaki z Lisewa. Pracownicy urzędu prowadzili także akcje edukacyjne w Klubach Seniora.

Źródło: fot. własne.

W okresie od 1 maja do 30 czerwca 2023 r. Gmina Lisewo współpracowała z Grupą nieformalną *Lisewskie Zwierzoluby* w realizacji projektu odpowiadającego na potrzebę w zakresie edukacji dot. zwierząt. Zorganizowano dwa wyjazdy dla dzieci ze szkół w gminie do schroniska w Grudziądzu, imprezę otwartą na boisku połączoną z lekcją tematyczną, dwa konkursy oraz spotkanie z dr Dorotą Sumińską.

Źródło: fot. własne.

❖ Koszty realizacji zadania

W 2023 r. na realizację zadań związanych z ochroną zwierząt wydatkowano łącznie aż 66 153,67 zł, z czego na schronisko przeznaczono 45 180,26 zł, na kastrację, czipowanie oraz inne usługi lekarsko weterynaryjne 20 000,00 zł, na pozostałe koszty 973,41 zł (zakupy np. karma). Źródłem finansowania były środki własne tj. budżet Gminy Lisewo oraz dofinansowanie z Fundacji ZWIERZ (5 000,00 zł) i z darowizn (780,00 zł).

Wydatki na realizację Programu opieki nad zwierzętami (...) w latach 2021 – 2023				
Rok	2021	2022	2023	Razem
Kwota w zł	17 647,43 zł	41 096,21 zł	66 153,67	124 897,31 zł

Źródło: opracowanie własne.

VII.2. Ochotnicze Straże Pożarne

Na terenie Gminy Lisewo funkcjonuje 10 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, które podzielono na 3 kategorie:

- jednostki w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym: OSP Lisewo i OSP Lipienek,
- jednostki wspomagające: OSP Bartlewo, OSP Pniewite, OSP Strucfoń,
- jednostki honorowe OSP: Drzonowo, Krajęcín, Linowiec, Malankowo, Mgoszcz.

Liczba wyjazdów poszczególnych jednostek OSP w latach 2020 – 2023

Lp.	Jednostka OSP	Wyjazdy			
		2020	2021	2022	2023
1.	Lisewo	72	108	120	70
2.	Lipienek	32	72	50	45
3.	Pniewite	11	14	8	9
4.	Strucfoń	6	2	8	5
5.	Bartlewo	4	22	22	9
Razem		125	218	208	138

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Straży Pożarnej w Chełmnie.

W związku z różnorodnym zakresem działania strażacy są wzywani do niezwykle zróżnicowanych zdarzeń. Co ważne, większość interwencji strażacy przeprowadzają samodzielnie tzn. bez konieczności dysponowania na teren naszej gminy funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej w Chełmnie.

W 2023 r. druhowie z Gminy Lisewo przechodzili szkolenia podstawowe, szkolenie dowódców, KPP i BHP. Łączne wydatki poniesione w 2023 roku z budżetu gminy na utrzymanie jednostek wyniosły 279 320,21 zł. W tej kwocie są także środki z funduszy sołeckich w wysokości: 47 199,30 zł. Dzięki nim m.in. OSP w Pniewitem nabyła lekki samochód ratowniczo-gaśniczy Renault Mascott, a w OSP Krajęcín wyremontowano remizę. Zakupiono również sprzęt i umundurowanie dla OSP Lisewo, Lipienek, Linowiec i Bartlewo.

Gmina Lisewo w 2023 r. pozyskała także 65 000,00 zł z Funduszu Sprawiedliwości. Środki te zostały przeznaczone za zakup nożyco-rozpieracza dla OSP Lipienek oraz zestawu do ratownictwa technicznego dla OSP Lisewo. Lisewscy strażacy od Stowarzyszenia „Salutaris” otrzymali ponadto wyposażenie o wartości 8 000 zł.

W 2023 r. gospodarzem Zjazdu Weteranów Pożarnictwa Powiatu Chełmińskiego była Gmina Papowo Biskupie. Druhowie Seniorzy z Gminy Lisewo wzięli licznie udział w wydarzeniu i jak zwykle stanowili większość wszystkich uczestników.

Autor: Jakub Kochowicz.

Rok 2023 r. był wyjątkowy dla strażaków z OSP Lisewo, którzy obchodzili jubileusz 125-lecia istnienia jednostki. Uroczystość z tej okazji odbyła się 1 lipca 2023 r. w Lisewie na stadionie sportowym. Przybyli na nią liczni goście zaproszeni, delegacje, przedstawiciele instytucji i stowarzyszeń, a także liczni mieszkańcy.

Źródło: fot. własna.

I Halowe Mistrzostwa MDP Powiatu
Chełmińskiego – Stolno, 01.04.2023 r.

Autor: Wojciech Cabaj.

Powiatowe Zawody Sportowo-Pożarnicze
OSP Strucfóń zajęło III miejsce

Źródło: KP PSP w Chełmnie

OSP Lisewo podczas ćwiczeń z ratownictwa technicznego w Chełmnie i w Lisewie.

Źródło: fot. własne OSP Lisewo.

Autor: Dawid Lampert.

Strażacy wkładają dużo pracy w aktywizację środowisk wiejskich w sołectwach, włączają się w działania edukacyjne, profilaktyczne i prozdrowotne. Druhowie chętnie zabezpieczają wszelkie uroczystości na terenie gminy, a ich poczty sztandarowe uświetniają wiele uroczystości lokalnych.

VII.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Gmina Lisewo aktywizuje, zachęca do współpracy i wspomaga lokalne organizacje pozarządowe. Zasady, cele oraz formy współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2023 r. określał Program współpracy z organizacjami przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/313/2022 Rady Gminy Lisewo z dnia 29 listopada 2022 roku.

W 2023 roku Gmina Lisewo ogłosiła otwarte konkursy ofert obejmujące zadania w następujących zakresach:

1. Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu w dyscyplinie piłka nożna – przyznano dotację na realizację zadania publicznego w wysokości 20 000,00 zł dla Ludowego Klubu Sportowego Victoria Lisewo.

Źródło: profil Victorii Lisewo na Facebooku.

2. Wybór operatora konkursu na mikrodotacje w ramach regrantingu na realizację zadania publicznego z zakresu działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnej Gminy Lisewo w 2023 roku – na operatora wybrano Stowarzyszenie Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie. Kwota przyznanego wsparcia to 9 000,00 zł.

Źródło: profil KIL na Facebooku

W całej gminie funkcjonują 23 stowarzyszenia (zwykle i rejestrowe, w tym 7 Kół Gospodyń Wiejskich), które prowadzą działalność w różnych obszarach. Poza wsparciem finansowym Gmina oferowała pomoc organizacjom w różnorodnym zakresie, m.in. użyczenie sal i pomieszczeń oraz wyposażenia należącego do gminy. Co ważne współpraca międzysektorowa nie zawsze wymaga dużych nakładów, ale konsekwencji w działaniu.

WSPÓLPRACA ZE STOWARZYSZENIAMI – PRZYKŁADY

➤ Koła Gospodyń Wiejskich

organizacja dożynek, akcji charytatywnych np. ‘Zbiórka dla Dominiki’.

Źródło: archiwum p. Małgorzaty Piecyk

5 Wielopoziomowa Drużyna Harcerska w Lisewie

W dniu 23 października 2023 r. nastąpiło podpisanie porozumienia o współpracy, a także poinformowano o przekazaniu lokalu z przeznaczeniem na Harcówkę.

Źródło: archiwum Jakuba Kochowicza.

VII.4. Sport

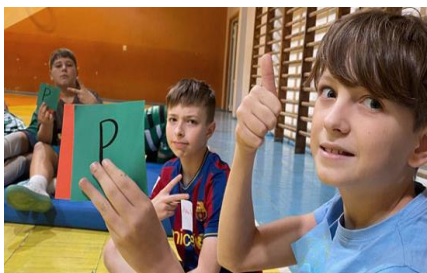
Gmina Lisewo organizuje wydarzenia sportowe o różnorodnym charakterze zarówno we własnym zakresie, jak i we współpracy z lokalnymi stowarzyszeniami i grupami nieformalnymi (np. Aktywne Lisewo, Lisewskie Morsy, Sportowi maniacy, Victorianki). Wiele inicjatyw jest realizowanych przez sołectwa w ramach środków z funduszu sołectkiego i dofinansowań pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. W dziale kultura fizyczna i sport w 2023 r. ogółem wydatkowano 108 957,78 zł, co stanowi 90,27 % planu.

Piłka nożna

Ludowy Klub Sportowy Victoria Lisewo został w 2023 r. realizatorem zadania publicznego w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu w dyscyplinie piłka nożna. Klub prowadzi drużyny: seniorów, młodzików, żaków, orlików oraz skrzatów. Łącznie zrzesza ponad 100 zawodników i zawodniczek.

Autor: Karolina Rydzińska

W 2023 roku młodzi członkowie Klubu Sportowego Victoria Lisewo wzięli udział w warsztatach profilaktycznych prowadzonych przez psychologa. Celem spotkań było promowanie zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży oraz przeciwdziałanie uzależnieniom.

Źródło: LKS Victorii Lisewo.

11 lutego 2023 r. na hali sportowej w Lisewie odbył się Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Wójta Gminy Lisewo w kategorii młodzik. W turnieju wzięło udział 5 drużyn. Zwycięzcą turnieju zostali gospodarze czyli Victoria Lisewo. Najlepszym strzelcem turnieju został Celestyn Dziubak, a bramkarzem Karol Kachniarz (Victoria Lisewo).

Źródło: LKS Victoria Lisewo.

Grupa nieformalna „Sportowi maniacy” w okresie od 7 maja do 31 października realizowała projekt „Szkółka małego piłkarza” w ramach konkursu „Inicjuj z FIO 3.0 – edycja 2023”, którego operatorem było Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica, a opiekunem LKS Victoria Lisewo. W ramach projektu odbyło się 20 zajęć piłkarskich dla 15 chłopców i dziewczynek w wieku 5-7 lat.

Źródło: LKS Victoria Lisewo

Zajęcia ukierunkowane były na zabawowe formy nauki i doskonalenia umiejętności piłkarskich oraz podnoszenie sprawności fizycznej. Dla uczestników zorganizowane zostały 2 pikniki oraz wyjazd do Kinder Parku w Toruniu, który był doskonałą okazją do poznania innych aktywnych form spędzenia czasu wolnego.

Dwójka młodych sportowców: Hubert Simson i Lena Znanięcka 13 września 2023 r. uczestniczyła w finałach wojewódzkich gry 1×1. Lena Znanięcka zajęła trzecie miejsce w tych rozgrywkach. Hubert trafił jednak do bardzo mocnej grupy i zabrakło mu zaledwie jednej bramki aby awansować do grupy mistrzowskiej.

Źródło: LKS Victoria Lisewo.

Wyjazd na mecz Polska – Wyspy Owce

7 września 2023 r. 45 zawodników i 3 opiekunów LKS VICTORIA Lisewo uczestniczyło w meczu Polska – Wyspy Owce na stadionie Narodowym w Warszawie. Wyjazd został całkowicie sfinansowany ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Były emocje, był doping!

Źródło: LKS Victoria Lisewo.

W październiku 2023 r. na stadionie sportowym w Lisewie odbył się piknik sportowy „Pożegnanie lata”. Najpierw rozpoczął się turniej Orlika, a następnie turniej Żaka. W turnieju Orlika wzięły udział 4 drużyny. W rozgrywkach Żaka uczestniczyło 5 drużyn. Piknik dofinansowany został w ramach dotacji pozyskanej przez LKS Victoria Lisewo z programu *Mikro Granty Sportowe* ogłoszonego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki i realizowanego przez Fundację Orły Sportu.

Źródło: LKS Victoria Lisewo.

Koło wędkarskie

Na terenie Gminy Lisewo funkcjonuje Koło wędkarskie PZW nr 66, które w 2023 r. zorganizowało zawody wędkarskie. Odbyły się między innymi: Zawody z okazji Dnia Dziecka, Zawody Dzień/Noc, Zawody o Puchar Koła, organizowana była również pięciorundowa „Liga Federr”. Ponadto wędkarze angażowali się w akcję sprzątnięcia Jeziora Kornatowskiego oraz w zarybianie akwenu.

Źródło: profil Koła Wędkarskiego PZW nr 66 na Facebooku.

VI Lisewski Bieg Jaszczurczy

Po trzech latach przerwy powrócił Lisewski Bieg Jaszczurczy! Już po raz kolejny impreza została włączona do Grand Prix Województwa Kujawsko – Pomorskiego w biegach długodystansowych. W zawodach wzięło udział około 200 biegaczy, a rekord trasy został pobity (Dawid Klaybor 32:31). Najstarszym zawodnikiem był p. Władysław mający 86 lat. Zarówno start, jak i meta biegu znajdowały się tradycyjnie na stadionie sportowym w Lisewie. Trasa (10 km), którą zawodnicy mieli do pokonania, wiodła przez Lisewo, Lipienek i Strucfoń.

Źródło: fot. własna.

W ramach VI Lisewskiego Biegu Jaszczurczego odbył się Bieg dla dzieci. Wydarzenie skierowane było dla dzieci w wieku od 3 do 15 lat. Udział w zawodach wzięło blisko 200 młodych sportowców.

Źródło: fot. własna.

VII Charytatywny Bieg Mikołajkowy

Źródło: profil KIL na Facebooku.

W dniu 10 grudnia 2023 roku odbył się kolejny charytatywny bieg. Wydarzenie było organizowane przez Kuźnię Inicjatyw Lokalnych w Lisewie w ramach pomocy dla Wojtka z Piątkowa. Trasa miała 5 km. Zawodnicy wystartowali z targowiska gminnego, następnie ścieżką pieszo-rowerową dobiegli do torów w Kornatowie i wrócili tą samą trasą.

Turniej Sołectw w Plażową Piłkę Siatkową

W Kornatowie przy jeziorze został rozegrany Turniej Sołectw w Plażową Piłkę Siatkową. W zawodach udział wzięły drużyny z miejscowości: Lisewo, Kornatowo, Lipienek, Bartlewo i Chrusty. Triumfátorem rozgrywek była drużyna z Lisewa.

Źródło: fot. własna.

Zespół cheerleaderek

W 2023 r. w Lisewie przy Gminnej Bibliotece Publicznej działał zespół cheerleaderek, w którego skład wchodziło około 10 dziewczynek z Gminy Lisewo. Treningi odbywały się na sali gimnastycznej oraz w plenerze. Swoje umiejętności grupa prezentuje często przy okazji różnych imprez gminnych.

Źródło: fot. własna.

Gry karciane

7 marca 2023 r. w Restauracji „Nad Stawem” w Lisewie odbył się turniej „Czarnej Baśki” o Puchar Wójta Gminy Lisewo. Frekwencja dopisała, udział w turnieju wzięło 50 uczestników. Oprócz reprezentantów naszej gminy byli również zawodnicy z Chełmży, Świecia, Wąbrzeźna oraz Chełmna.

Źródło: fot. własna.

Inne działania

Oprócz wyżej wymienionych działań, inicjatyw oraz wydarzeń sportowych mieszkańcy Gminy Lisewo chętnie biorą udział w imprezach sportowych jako widzowie i kibice, czego świetnym przykładem są organizowane przez Sołectwa Lipienek i Strucfoń „Strefy kibica” podczas VI Lisewskiego Biegu Jaszczurczego.

Źródło: fot. własna.

VII.5. Wydarzenia kulturalne, społeczne, wyróżnienia i projekty

❖ Ostatnie pożegnanie dr n. med. Zdzisława Falkiewicza.

W dniu 22 maja 2023 r. z wielkim smutkiem przyjęliśmy informację o śmierci doktora Zdzisława Falkiewicza. Pan Zdzisław Falkiewicz przez 26 lat był kierownikiem Gminnego Ośrodka Zdrowia w Lisewie. Doktor urodził się w Lubaniu Śląskim. Ukończył Wojskową Akademię Medyczną w Łodzi w 1977 roku uzyskując wykształcenie chirurga i urologa. Pracował w Szpitalu Wojskowym w Grudziądzu jako ordynator urologicznego pododdziału.

Tam uzyskał specjalizację urologa. Od 1989 roku do 1993 roku doktor przebywał w Niemczech, gdzie pracował w Klinice Urologicznej.

Uchwałą Nr VI/34/94 Rady Gminy Lisewo z dnia 9 grudnia 1994 r. dr Zdzisław Falkiewicz został powołany na stanowisko kierownicze w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Lisewie, gdzie pełnił obowiązki do lipca 2020 roku. „Był człowiekiem wspaniałym, nigdy nie odmówił pomocy drugiemu człowiekowi, był lekarzem z empatią” – to słowa jednego z mieszkańców gminy. I właśnie tak dr Falkiewicz zostanie zapamiętany przez lokalną społeczność.

Źródło: fot. własna.

❖ Wyróżnienia dla sołectw i organizacji

1. 13 czerwca 2023 r. odbyło się uroczyste rozstrzygnięcie konkursu dla sołectw pn. „Jesteśmy Eko” wraz z wręczeniem nagród rzeczowych, w którym Sołectwo Drzonowo zajęło II miejsce. Organizatorem było Starostwo Powiatowe w Chełmnie.
2. 9 listopada 2023 r. odbyło się uroczyste rozstrzygnięcie Konkursu dla sołectw pn. „Jesteśmy Eko – II edycja”. I miejsce w tym konkursie zajęło Sołectwo Lipienek.
3. Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie za projekt „Jeżdżę z głową do szkoły” (współfinansowany ze środków AmberOne-Blisko Nas) oraz powstanie Miasteczka Rowerowego w Lisewie została liderem w innowacji w dziedzinie Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego. Nagrodę wręczył Marszałek Województwa Kujawsko – Pomorskiego podczas Sympozjum Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego i Ratownictwa Medycznego.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Chełmnie.

❖ Kluby Seniora w Gminie Lisewo

W 2023 roku kontynuowano realizację projektu „Kluby Seniora w Gminie Lisewo”. Do pięciu klubów uczęszczało ponad 100 seniorów. W dniu 31 maja 2023 r. zakończono wspomniany projekt, ale działalność Klubów Seniora była kontynuowana dzięki Stowarzyszeniu Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie, które pozyskało środki finansowe z Programu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej „Aktywni+” na realizację projektu pt. „Niecodziennie spotkania seniorów”.

Autorzy: Karolina Rydzińska oraz profil KIL na Facebooku.

❖ Dożynki Gminno - Parafialne w Lisewie

9 września 2023 r. na stadionie sportowym w Lisewie odbyło się Święto Plonów. Dożynki rozpoczęto uroczystą Mszą Świętą, podczas której poświęcono chleby, plony oraz wieńce dożynkowe. Potem odbyła się część oficjalna, a następnie artystyczna.

Źródło: fot. własne.

❖ Wizyta studyjna Studentów z Ukrainy

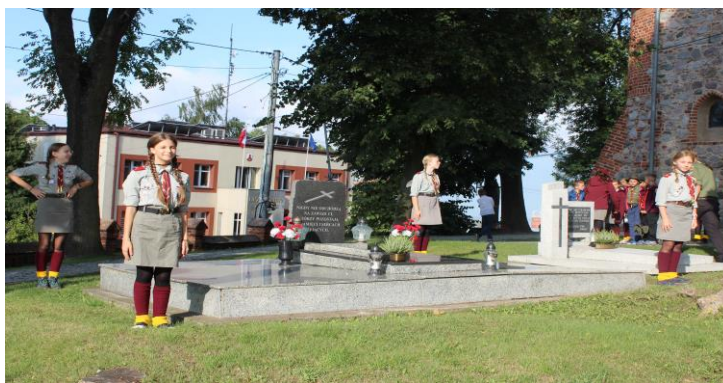
W maju 2023 r. Gminę Lisewo odwiedzili studenci z Ukrainy wraz z opiekunem z Fundacji Kosmos w Toruniu. Celem wizyty studyjnej było poznanie zasad funkcjonowania samorządu w gminie wiejskiej oraz aktywności organizacji pozarządowych na terenach wiejskich.

Źródło: fot. własne.

❖ Rocznicą wybuchu II Wojny Światowej

1 września 2023 r. na cmentarzu parafialnym w Lisewie odbyły się obchody 84 rocznicy wybuchu II Wojny Światowej. W uroczystości uczestniczyli zaproszeni goście, poczty sztandarowe, uczniowie szkół podstawowych oraz mieszkańcy gminy.

Źródło: fot. własne.

❖ Gminny Dzień Seniora

W 2023 r. w Bartlewie zorganizowano VI Gminny Dzień Seniora.

Źródło: fot. własna.

❖ Gminny Dzień Dziecka

Imprezę z tej okazji zorganizowano 1 czerwca 2023 r. na lisewskim stadionie. Na przybyłych czekały liczne atrakcje w tym biegi dla dzieci i młodzieży, które cieszyły się dużym zainteresowaniem.

Źródło: fot. własne.

❖ Dzień Sołtysa w Gminie Lisewo

Ogólnopolski Dzień Sołtysa obchodzony był 10 marca. Lisewska uroczystość z tej okazji odbyła się 10 marca w Restauracji nad Stawem w Lisewie. Sołtysom wręczono upominki wykonane przez Klub Seniora w Lipienku i instruktorkę p. Małgorzatę Górecką, a także przez p. Annę Wojnowską.

Źródło: fot. własne.

❖ „Sołeckie pogaduchy”

W grudniu 2023 r. sala sesyjna w Lisewie była miejscem organizacji trzeciej już debaty z sołtysami pn. „Sołeckie pogaduchy”. Tym razem tematem była: „Komunikacja w Sołectwie”.

Źródło: fot. własne.

❖ **Otwarcie Miasteczka Rowerowego**

28 września 2023 r. odbyło się „Wielkie Otwarcie Miasteczka Rowerowego” przy ul. Toruńskiej w Lisewie.

Źródło: fot. własne.

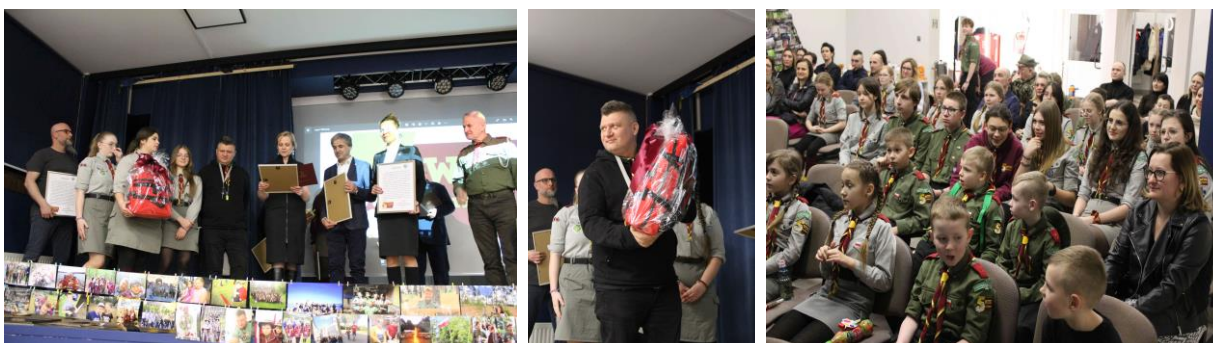
❖ **Wręczenie nominacji Młodzieżowej Radzie Gminy Lisewo**

Źródło: fot. własne.

❖ **5-lecie 5 Wielopoziomowej Drużyny Harcerskiej im. Franciszka Bielińskiego w Lisewie**

Lisewska Drużyna swoje 5-lecie obchodziła 3 marca 2023 r. Uroczyste spotkanie na auli widowiskowej w Lisewie poprowadził Drużynowy dh Wojciech Cabaj.

Źródło: fot. własne.

❖ 600-lecie wsi Linowiec

17 czerwca 2023 r. swoje święto miało Sołectwo Linowiec. Tego dnia odbyły się obchody Jubileuszu 600-lecia wsi. Obecność mieszkańców i zaproszonych gości była tylko potwierdzeniem wyjątkowości tego święta. Uroczystość obfitowała w przemówienia, toasty i liczne podziękowania.

Źródło: fot. własne.

❖ Święto Niepodległości

Uroczystości Święta Niepodległości obejmowały: uroczystą Mszę Świętą, przemarsz ulicami Lisewa, koncert patriotyczny i warsztaty dla dzieci – „Mały Patriot” .

Źródło: fot. własne.

❖ Jubileusz 100 urodzin Pani Zofii Chamier – Ciemińskiej z Lisewa

9 maja 2023 r. Jubileusz 100 urodzin obchodziła p. Zofia Chamier – Ciemińska z Lisewa. Pani Zosia urodziła się w Lisewie jako siedemnaste dziecko p. Kamińskich. Jubilatka mogła się pochwalić wychowaniem 3 dzieci, a jej duma to 5 wnuków oraz 4 prawnuków.

Informację o jej śmierci 20 grudnia 2023 r. przyjęliśmy z głębokim żalem.

Źródło: fot. archiwum prywatne p. Zofii.

❖ Debata z policjantami

„Zagrożenie demoralizacją wśród dzieci i młodzieży – przyczyny, skutki i rozwiązania” to temat debaty społecznej, którą 11 grudnia 2023 r. przeprowadzono na sali sesyjnej w Lisewie. W spotkaniu uczestniczyli policjanci, przedstawiciele władz gminy, instytucji, ale także mieszkańcy w różnym wieku.

Źródło: fot. własna.

❖ Jarmark Świąteczny

W grudniu 2023 r. na lisewskich jordanek odbył się Jarmark dla Wojtka z Piątkowa połączony z biegiem charytatywnym. Na tym fantastycznym wydarzeniu zbieraliśmy pieniądze na rehabilitację i leczenie mieszkańca gminy. Zebrane środki (12 006,00 zł) i podarowany rower stacjonarny przekazano Wojtkowi kilka dni później.

Źródło: Kamil Stępniewski Fotografia oraz własne.

❖ Szukanie Wielkanocnego Zajączka

W kwietniu 2023 r. na terenie Ogródka Jordanowskiego odbyło się wydarzenie, które przyciągnęło najmłodszych mieszkańców gminy – wspólne Szukanie Wielkanocnego Zajączka. W programie były różne gry i zabawy animacyjne, słodkie niespodzianki, konkursy oraz wizyta Zajączka Wielkanocnego, z którym można było zrobić pamiątkowe zdjęcie.

Źródło: fot. własne.

❖ **Ogólnopolski Strażacki Konkurs Plastyczny**

Konkurs o tematyce strażackiej odbył się w grudniu 2023 r. Jury oceniało prace w trzech kategoriach wiekowych. Łącznie wpłynęło 118 prac, z których najlepsze zakwalifikowały się do szczebla powiatowego, wojewódzkiego, a nawet krajowego!

Źródło: fot. własne.

❖ **Ogólnopolski Turniej Wiedzy Pożarniczej - etap gminny**

Gminne eliminacje Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej „Młodzież Zapobiega Pożarom” odbyły się 28 marca 2023 r. W turnieju wzięli udział uczniowie z lisewskich szkół w dwóch kategoriach wiekowych.

Źródło: fot. własne.

❖ **Zajęcia dla dzieci w świetlicach wiejskich**

We wrześniu 2023 r. w świetlicach w Błachcie, Lipienku, Mgoszczu, Pniewitem i Tytlewie rozpoczęły się zajęcia dla dzieci, które prowadziła animatorka p. Anna Wojnowska.

Autor: Anna Wojnowska.

❖ Pelen Muzyki Piknik Charytatywny „Razem dla dzieci z Nahaczowa”

15 maja 2023 roku na lisewskich Jordankach odbyła się impreza charytatywna, podczas której prowadzono zbiórkę pieniędzy na remont sali fizycznej w jednej z ukraińskich szkół. Piknik obfitował w liczne atrakcje, występ teatralny, kiermasz książki, stoiska KGW, czy występ ukraińskiego artysty Gordiy’a Starukh’a. Zebrano kwotę 9 309,27 zł.

Źródło: KIL Lisewo.

VII.6. Zmiany w Urzędzie Gminy w Lisewie

W 2023 roku w Urzędzie Gminy w Lisewie pracowało łącznie 51 osób. Zatrudnionych było 26 pracowników administracyjnych, w tym pracownicy obsługi - 3 osoby. W ramach prac interwencyjnych zatrudnionych było 13 osób, w tym obsługa 9 osób. Prace społeczno – użyteczne odbyło 6 osób, natomiast staż zawodowy odbyły 3 osoby.

W ramach konkursu na wolne stanowiska urzędnicze, do zespołu pracowników Urzędu Gminy w Lisewie dołączyli: p. Przemysław Reiwer, który został zatrudniony na stanowisko Kierownika Referatu Gospodarki i Inwestycji – zastąpił on p. Rafała Dobka oraz p. Katarzyna Taczyńska, która objęła stanowisko ds. obsługi Rady Gminy i Gospodarki Nieruchomościami po p. Joannie Grabowskiej.

Pani Joanna Grabowska, pracowała w Urzędzie Gminy w Lisewie nieprzerwanie od 1 stycznia 1996 roku. Na początku na stanowisku podinspektora ds. komunikacji, a później jako inspektor ds. obsługi rady gminy i gospodarki nieruchomościami. W trakcie pracy dała poznać się jako osoba sumienna, odpowiedzialna, zaangażowana, koleżeńska i kreatywna.

Na zasłużoną emeryturę przeszli: p. Elżbieta Daniszewska i p. Jacek Zieliński. Naszym emerytom złożyliśmy najserdeczniejsze podziękowania za długoletnią pracę zawodową, zaangażowanie oraz „wielkie serca”. Życzyliśmy też wszelkiej pomyślności, zdrowia i szczęścia rodzinnego.

Podział na referaty i samodzielne stanowiska w 2023 r.:

1. Wójt Gminy Lisewo.
2. Sekretarz Gminy Lisewo – Kierownik Referatu Organizacyjnego.
3. Skarbnik Gminy Lisewo – Kierownik Referatu Finansowego.
4. Urząd Stanu Cywilnego.
5. Referat Gospodarki i Inwestycji.

6. Samodzielne stanowiska:

- stanowisko ds. obsługi rady gminy i gospodarki nieruchomościami,
- stanowisko ds. planowania i współpracy z jednostkami pomocniczymi,
- stanowisko ds. obronnych i obrony cywilnej,
- informatyk.

Referatowi Organizacyjnemu podlegają takie stanowiska, jak:

- stanowisko ds. kadr i sekretariatu,
- stanowisko ds. oświaty, kultury i sportu,
- samodzielny referent,
- pracownik obsługi (goniec).

Do Referatu Finansowego należą stanowiska:

- stanowisko ds. obsługi finansowo - księkowej – Zastępca Skarbnika Gminy
- stanowisko ds. wymiaru podatków
- stanowisko ds. poboru zobowiązań pieniężnych
- stanowisko ds. obsługi finansowej urzędu i rozliczeń pracowniczych.

Do Referatu Gospodarki i Inwestycji należą stanowiska:

- stanowisko ds. zagospodarowania przestrzennego i infrastruktury,
- stanowisko ds. zamówień publicznych i ochrony środowiska,
- stanowisko ds. pozyskiwania funduszy zewnętrznych i promocji (Zastępca wójta),
- stanowisko ds. gospodarki odpadami,
- pracownicy gospodarczy.

Urząd Stanu Cywilnego:

- stanowisko ds. ewidencji ludności i dowodów osobistych.

Źródło: fot. własna.

Podsumowanie

Drodzy Mieszkańcy,

Raport o stanie Gminy Lisewo za 2023 r. wskazuje na konieczność podejmowania dalszych działań w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz stymulowania napływu nowych osób.

Zastana przede mnie sytuacja finansowa budżetu Gminy jest trudna. Kontynuacja kilku nierozpoczętych inwestycji mimo dofinansowania wymaga ich przeglądu i weryfikacji. W budżecie Gminy na 2024 r. nie zostały zabezpieczone środki na udziały własne. Realizacja zaplanowanych inwestycji wymaga zaciągnięcia kredytów czy pożyczek. Pomimo tego jestem pełen optymizmu co do poprawy sytuacji finansowej. Wymaga to jednak wielu analiz i przemyślanych decyzji.

Istotnym jest fakt, że 2023 r. upłynął dla nas bezpieczniejsze i spokojniejsze niż to miało miejsce w ubiegłych latach. Nie dotknęły nas większe problemy społeczne i gospodarcze.

W 2023 r. zorganizowano akcje charytatywne. Ich zasięg i efekty zawsze przerastały najśmielsze oczekiwania organizatorów. To pokazuje, że w naszej społeczności na stałe zagościła solidarność międzyludzka, która daje nadzieję, że nikt z nas nie zostanie sam, kiedy przyjdzie mu zmierzyć się z trudną sytuacją.

Zakończona została modernizacja drogi wojewódzkiej nr 548. Lista rzeczy do poprawienia wciąż jest spora, mimo to mogliśmy w końcu odetchnąć i wrócić do normalności po wielu latach hałasu, kurzu i wahadeł.

Warto też zauważyć, że Gmina Lisewo wciąż zмага się z problemem starzejącej się populacji. Powodem tego jest niski przyrost naturalny oraz migracje ludności. Zjawisko to będzie miało coraz większe skutki społeczne, ekonomiczne i demograficzne, przez co negatywnie wpłynie na postęp gminy. Wraz ze wzrostem liczby seniorów będzie rosło zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, rehabilitacyjne i medyczne. Gmina będzie musiała dostosowywać do potrzeb osób starszych swoją infrastrukturę, transport publiczny oraz realizować celowane programy wsparcia.

Starzenie się populacji wymaga długoterminowej strategii, która uwzględni zarówno potrzeby seniorów, jak i działania mające na celu zatrzymanie młodszych mieszkańców. Kluczowe będzie inwestowanie w edukację i sport, udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami, tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój infrastruktury, która pomoże przyciągnąć młode rodziny i zrównoważyć procesy demograficzne.

Szanowni Czytelnicy, jak mogliście dostrzec w „*Raporcie...*”, działalność samorządu jest mocno zróżnicowana: od wielomilionowych projektów, do pomysłów o niewielkim budżecie, często inicjowanych oddolnie. W 2023 r. przy udziale środków zewnętrznych zrealizowano kilka ważnych zadań. Pozytywne rzeczy zawsze należy doceniać, ale zapewniam Państwa, że w miarę upływu czasu będę wprowadzał niezbędne zmiany i realizował Program, na który postawiliście oddając na mnie swój głos.

Pragnę Państwa jednocześnie zapewnić, że jako nowy władarz nie zboczę z kursu, jakim jest zrównoważony rozwój gminy. Będę prowadził politykę nakierowaną na bezpieczeństwo i stabilność finansową. Dalsze działania, zarówno moje, jak i Rady Gminy Lisewo, zawsze będą cechowały się kompetencją, uczciwością i dbałością o dobro wspólne. Celem, który przyświeca mi i wszystkim pracownikom na każdym poziomie jest bowiem dobro gminy i pomyślność jej mieszkańców. Chcemy, aby Nasza Mała Ojczyzna była miejscem przyjaznym, w którym warto zamieszkać, żyć, realizować plany i spełniać marzenia.

Dziękuję za dotychczasową życzliwość, cenne podpowiedzi i uwagi. Zachęcam do współpracy wszystkich, którzy tak jak ja chcą, aby Gmina Lisewo stawała się coraz lepszym miejscem do życia. Zapewniam Państwa o mojej gotowości do rozmów, spotkań i dyskusji.

Mieszkańców i Radnych zapraszam do debaty nad „*Raportem...*” na najbliższej Sesji Rady Gminy Lisewo.

Z poważaniem

**Wójt Gminy Lisewo
Bartosz Jaworski**

Lisewo, 31 maja 2024 r.

Opracowanie: Urząd Gminy w Lisewie
Nadzór merytoryczny: Monika Maćkowska
Okladka: Karolina Rydzińska
Autor zdjęcia na okładce: Dawid Lampert

Zdjęcia: archiwum własne Gminy Lisewo lub udostępnione za zgodą
(wówczas informacja każdorazowo pod zdjęciem).

Opracowano w oparciu o materiały źródłowe referatów Urzędu Gminy w Lisewie,
gminnych jednostek organizacyjnych, GUS, portalu www.polskawliczbach.pl
i innych instytucji oraz organizacji.

Raport o stanie Gminy Lisewo za rok 2023 zawiera dane według stanu
na dzień 31 grudnia 2023 roku, o ile nie zaznaczono inaczej.

Źródło: fot. własna.

Przy publikacji danych z niniejszego opracowania prosimy o podanie źródła.

Elektroniczna wersja dokumentu znajduje się na stronach internetowych:

www.bip.lisewo.com oraz www.lisewo.com